

Sociologie en cross-culturele psychologie

Inleiding:

Psychologie:

- Studie van het individuele gedrag
- Vaak experimenteel opgezet
- Abstractie van context; cultuur als (storende) variabele.

Onze maatschappij = multiculturele samenleving!

Wilhelm Wundt (1832-1920):

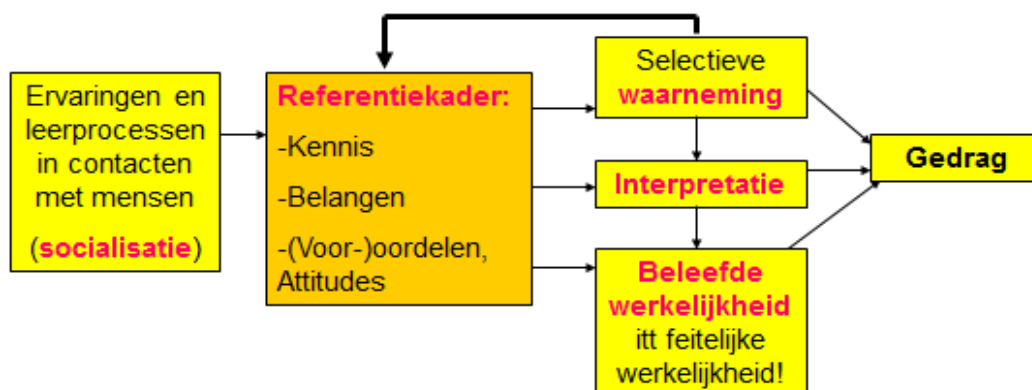
- “Vele mentale producten zijn het gevolg van het **menselijke samenleven**, en zijn daarom niet louter te verklaren door de studie van het individueel bewustzijn”
- **Belang van de sociale context**
- Sociale psychologie
- Sociologie
- Cross-culturele psychologie...

Opzet van het vak: Begrijpen van de sociale context :

- = studie van maatschappelijk gebeuren
- = Sociologie
 - **Studie van menselijk functioneren in culturele context**
- = Cross-culturele psychologie

Hoofdstuk 1. Wat is sociologie?

= Proefondervindelijk...

Selectieve waarneming:

- 1) gevolg van materiele beperkingen: een individu kan nu eenmaal niet iedereen en alles in onze samenleving kennen of op alle plaatsen aanwezig zijn.
- 2) Waarneming gebeurt vanuit de kennis die we al hebben = **referentiekader**
- 3) Wordt ook bepaald door de voorkeur voor of afkeer van personen en toestanden.
Rollenspel 'in de trein' => Observatie ≠ interpretatie!

- **Zakelijke en beleefde werkelijkheid:** de beleefde werkelijkheid heeft een even sterke impact op mensen als de zakelijke werkelijkheid. Mensen handelen vooral aan de hand van wat ze geloven dat de werkelijkheid is.

Self-fulfilling prophecy & self-destroying prophecy: Mensen handelen volgens wat ze denken dat de sociale werkelijkheid is (= beleefde werkelijkheid).

Vooroordelen: er wordt geen rekening gehouden met de individualiteit van de leden van de andere groep.

Stereotypering: min of meer gefixeerde en geschematiseerde, vereenvoudigde voorstellingen ten aanzien van (de leden van) andere groepen die in een bepaalde groep gangbaar zijn.

⇒ Soms hulpmiddel: complexiteit verminderen

⇒ Negatief: ontmenselijking, helpen het bestendigen van vooroordelen.

Sociologische beschouwing -> Afstand nemen: makkelijker om dingen te bestuderen die verder van ons afstaan of het meest van ons te verschillen.

Definitie Sociologie:

Sociologie = de wetenschap (3) die het sociale handelen (1) van mensen bestudeert, evenals de daaruit voortgekomen (gedrags-)patronen (2) en structuren in hun ontstaan, voortbestaan en veranderen

1. Sociaal handelen:

is handelen beïnvloed door anderen. Het is de sociale bepaaldheid van het menselijk handelen (in een sociale omgeving).

Eten & drinken, emoties, sport, lifestyle, liefde...

2. Patronen:

de min of meer vaste resultaten van dat sociaal handelen die op hun beurt dat sociaal handelen sturen.

Het zijn hier gedragspatronen. *tafelmanieren*

Ook opvattingen vallen onder patronen, zoals heersende *opvattingen over goed en kwaad*.

Ook maatschappelijke groepen zoals politieke partijen kunnen dat handelen richting geven.

3. Wetenschap:

⇒ Geen natuurwetenschap, wel een sociale wetenschap

	Natuurwetenschap	Sociale wetenschap
Elementen	Identiek, reproduceerbaar	Verschillend, uniek
Voorkomen	Universeel	Specifiek
Aard	Onveranderbaar	Veranderbaar (cf oa self-fulfilling en self-destroying prophecies)
Onderzoek	Experimenten	'zuivere' experimenten uitgesloten
Wetenschapper	Buitenstaander	Deelnemer
Verbanden	Causaal, 100% zekerheid	Functioneel, waarschijnlijkheid > statistiek!

⇒ Een empirische wetenschap

Geen abstracte theorieën, wel getoetst aan de werkelijkheid

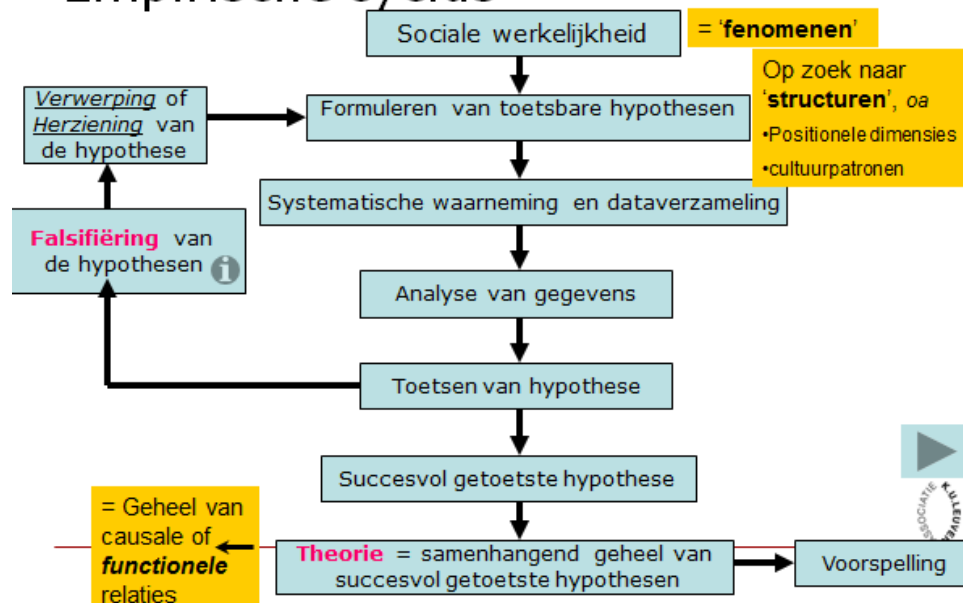
⇒ Een kritische wetenschap

- Ze **relatieveert**: het reilen en zeilen in de samenleving wordt niet als vanzelfsprekend beschouwd, maar in twijfel getrokken
 - > wijzen op subjectiviteit van referentiekaders
 - > Socrates: twijfelen is begin van de wijsheid!
- Ze **relateert**: gedragingen van mensen worden in verband gebracht met andere gedragingen
 - De historische context
 - Politieke en sociale gebeurtenissen ...

Elke wetenschap zoekt systematisch naar structuren in de waarneembare verschijnselen, naar hun regelmaat en voorspelbaarheid

- **Fenomenen**: staan voor wat er feitelijk gebeurt
- **feiten**: zijn fragmenten van de werkelijkheid (*regen valt uit de lucht, ...*) → in werkelijkheid gaan **structuren** schuil (*verklaring waarom regen uit lucht valt, ...*)
- **structuur**: verwijst naar de samenhang tussen elementen van de werkelijkheid. Een samenhang die aan de grondslag ligt van regelmatigheden in het verloop van die werkelijkheid en die toelaat om haar in zekere mate te voorspellen. De 2 belangrijkste structuren zijn positioneel en cultureel van aard.

Empirische cyclus

Hoofdstuk 2. Onderzoek in de sociologie

Ontstaan van de sociologie:

Middeleeuwen:

- Sociale orde = Door God gewilde statische orde (of standen): *adel, geestelijkheid, hogere burgerij*
- kennis: op basis van Filosofie en theologie (studie van god)

Franse revolutie als breekpunt

19e eeuw: grote sociale veranderingen

- Opkomst wetenschap en techniek, Industriële Revolutie, kapitalisme, bevolkingstoename
- Sociale veranderingen zijn **interdependent**
- Meer welstand, maar ook sociale problemen

→ Anonieme sociale krachten waarop de staat geen invloed heeft

De term 'socio-logie'

- Auguste Comte (1798-1857)
 - Obv succes natuurwetenschappen: nood aan **sociale fysica** (*kwantitatief*)
 - Sociale leven verloopt via vaste wetten die opgespoord moeten worden
 - Belang van empirisch onderzoek

De eerste sociologen

- Karl Marx, Max Weber, Emile Durkheim (onderzoek zelfdoding)

Falsificatie (0-hypothese)

= *zoeken naar weerlegging* (zoeken naar wat je niet hoopt te vinden)

verificatie = *zoeken naar bevestiging* (zoeken naar wat je wil bewijzen)

Een falsifieerbare uitspraak blijft geldig, zolang ze niet weerlegd kan worden.

- Karl Popper
- *gedachten exp: zwarte kraaien*

Algemene kenmerken empirisch onderzoek:

- representativiteit van steekproef
- betrouwbaarheid van onderzoeksmethode (herhaalbaarheid)
- validiteit
- waardevrijheid:

spanningsveld: onderzoeker ~ onderzoeksobject

Sociologie als 'sociale wetenschap'

	Natuurwetenschap	Sociale wetenschap
Elementen	Identiek, reproduceerbaar	Verschillend, uniek
Voorkomen	Universeel	Specifiek
Aard	Onveranderbaar	Veranderbaar (cf oa self-fulfilling en self-destroying prophecies)
Onderzoek	Experimenten	'zuivere' experimenten uitgesloten
Wetenschapper	Buitenstaander	Deelnemer
Verbanden	Causaal, 100% zekerheid	Functioneel, waarschijnlijkheid

Twee Onderzoeksmethoden (zijn complementair)

Kwantitatief onderzoek: begrijpend (objectief, algemeen, statistisch, causale relatie)

Kernmerken:

- In verlengde van 'sociale fysica-idee' (Comte)
- Grote steekproef: gestratificeerde -, quota -, multiple sampling
- Verzamelen van [cijfer](#) materiaal → statistisch verwerken

Soorten:

- **Experiment**
 - Gecontroleerd → causale relaties!
 - Alle bestudeerde eenheden zijn identiek, op 1 kenmerk na = experimentele variabele.
 - Exp var variëren en andere var controleren => effect van exp var onderzoeken.
 - In laboratorium
- **Quasi-experiment**
 - = Veldexperiment: worden gedaan in de echte wereld.
 - Vergelijkende methode
- **Survey** -> **moet in cijfers kunnen gieten**
 - Mondeling of schriftelijk
 - = vragenlijst = enquête
 - (geen: Open vragen) wel: halfopen vragen, gesloten vragen
- **Analyse van statistieken**
 - Frequenties, gemiddelden, evoluties...
 - *aantal geboortes in Vlaanderen*

Voordelen: Tijdsbesparend, functioneler en soms causale verbanden

Nadeel: abstractie van de werkelijkheid

bij survey: intervieweffect, individualisering van de werkelijkheid, mentale voorstellingen daarom ook werkelijkheid?, complexe sociale werkelijkheid vereenvoudigd

Kwalitatief onderzoek : verklarend

(individueel, diepgaand)

Kenmerken

- Verkrijgen van diepgaand inzicht van een specifiek probleem
- Kleine steekproef
- Zo open mogelijk: geen expliciet geformuleerde modellen, theorieën, hypothesen
- Zo volledig mogelijk
- Inzicht in beleving, waardering, drijfveren

Soorten:

1. Participerende observatie:

- Zelf deelnemen aan het leven van de te bestuderen groep
- Belang van meedoen, meeleven
- Studie van de manieren waarop mensen hun leven scheppen en construeren
- Toch zekere distantie bewaren

Günther Walraff

2. Gevalsstudie ('Case study')

- Onderzoek van een specifiek 'geval'
- Geval moet relevant mogelijk het werkelijkheid weerspiegelen

de staking in de Ford-fabriek

3. Documentenstudie

- (Auto-)biografische analyse (dagboeken, brieven, ...)
- Inhoudsanalyse: inhoud van documenten of ander niet-statistisch materiaal wordt op zo'n manier weergegeven en geanalyseerd dat onderlinge statistische vergelijking mogelijk wordt.

'Pool in de krant is nog altijd een crimineel' (DM 30/01/08)

voordelen: Voor onbekende, moeilijk toegankelijke, complexe en specifieke fenomenen,

Participerende observatie: rijk en vrij onvertekend beeld van de gedragingen van mensen in natuurlijke omgeving.

Nadeel: Geen oorzakelijke verklaringen, enkel samenhangen + Arbeidsintensief.

Participerende observatie: wereldbeeld + verwachtingen kleuren uiteindelijke verslag, alles hangt af van persoonlijkheid en bekwaamheid van onderzoeker

Hoofdstuk 3. Waarden, normen en instituties

Waarden

= meer of minder bewuste collectieve voorstellingen omtrent wat (niet) goed en juist is, en daarom nastrevenswaardig

- Meer of minder bewust
- Wat (niet) goed en juist is: waardenhiërarchie
- Nastrevenswaardig
- Veranderbaar, maar gaat meestal heel langzaam (cultuurverandering = waardenverandering)
- *schoonheid*

verdraagzaamheid & respect vs vrije meningsuiting

Waardenhiërarchieën: de betekenis van waarden voor de leden van de samenleving varieert van zeer onbelangrijk tot uitermate belangrijk. Daardoor variëren ook normen en instituties naar hun betekenis voor de samenleving

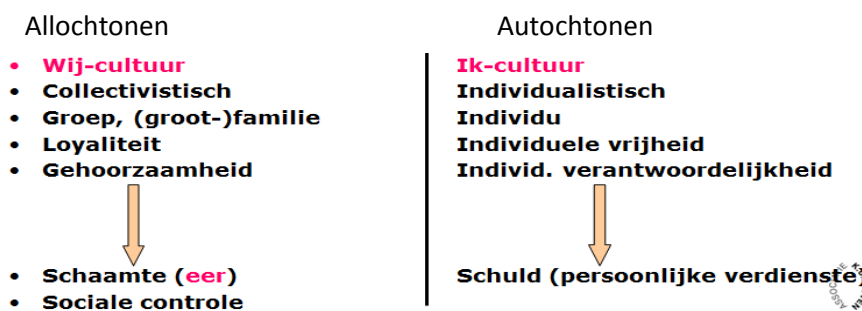
AUTOCHTONEN

1. Zelfstandigheid
2. Zelfvertrouwen
3. Een goede opleiding
4. Eigen taal goed spreken
5. Voor je mening opkomen
6. Respect voor je ouders
7. Goede manieren
8. Trouw aan de familie
9. Gastvrijheid
10. Geloof

ALLOCHTONEN

1. Geloof
2. Respect voor je ouders
3. Trouw aan de familie
4. Gastvrijheid
5. Goede manieren
6. Eigen taal goed spreken
7. Een goede opleiding
8. Voor je mening opkomen
9. Zelfstandigheid
10. Zelfvertrouwen

indeling volgens Triandis:

Indeling volgens Pinto

<p>Niet wersters</p> <ul style="list-style-type: none"> • F-cultuur • Fijnmazig • Hiërarchie van rollen, posities • Strakke regels: leeftijd, geslacht • Herkenbaar vs beperkend 	<p>Westers</p> <ul style="list-style-type: none"> • G-cultuur • Grofmazig • Weinig ligt vast • Algemene regels • Vrijheid vs bevreemdend
--	--

F-cultuur (selectie)	G-cultuur (selectie)
Centrale waarden: VOORKOMEN VAN -Gezichtsverlies -Schaamte -Schande NASTREVEN VAN -Eer/respect -Waardering (van buitenaf)	-Schuld -Zelf-waardering -Persoonlijk geluk
Communicatie -Indirecte communicatie -Tussenpersonen	-Directe communicatie -Oog in oog
Conflicten -Openlijke confrontaties vermijden -Eer belangrijker dan feiten -Emoties worden getoond -Agressiviteit is soms geoorloofd (wraak)	-Alles dient bespreekbaar te zijn -Feiten belangrijker dan aanzien -Emoties worden onderdrukt -Agressiviteit is onbeschaafd (vermijding)
Natuur -De wereld lijkt nauwelijks beheersbaar en veranderbaar (fatalisme)	-De wereld lijkt zeer beheersbaar en veranderbaar

Basisbehoeften

Maslow (westers)

vs.

Pinto (niet wester)

Normen

Normen zijn concretisering van waarden

= min of meer bindende verwachtingen inzake het (niet-)handelen door de leden van de samenleving of een groepering ervan

2 soorten normen:

Geboden en verboden => beloning vs sanctie

vaak worden we ons van waarden en normen pas bewust bij straffen en beloning!

Taboe = een extreme vorm van een verbod: niet alleen bepaalde handelingen zijn verboden, maar zelfs gewoon het spreken erover

➔ 'Min of meer bindende verwachtingen': niet alle normen zijn ook gegoten in wetten of officiële regels

- Regels en wetten waarvoor vele burgers maar weinig begrip knn opbrengen, maar waarvan overtreding wel strafbaar is
- Mensen kunnen een bepaalde norm belangrijk vinden zonder dat zij bij overtreding ervan naar de politie stappen

Internalisatie van waarden en normen:

waarden en normen die aanvankelijk geheel buiten een mens bestaan worden langzamerhand door hem geabsorbeerd. Ze worden een stuk van onszelf. Op den duur voelen mensen deze waarden en normen meestal niet meer als uitwendig. Dit kan door opvoeding, socialisatie,...

Socialisatie = Het zich eigen maken van sociale afspraken (mbt waarden, normen, positie, rollen) binnen de maatschappij of een deel daarvan.

- Primaire socialisatie -> via gezin
- Secundaire socialisatie -> via school, peers, ...

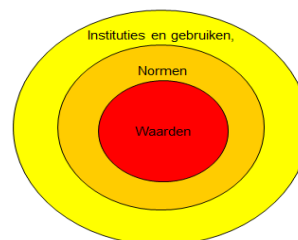
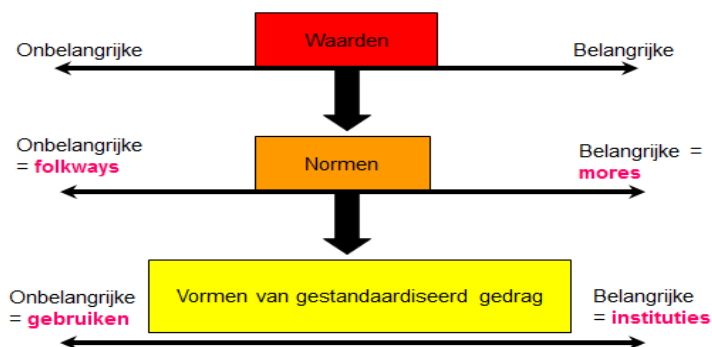
Instituten

= een vast, collectief bepaald gedragsspatroon; geheel van met elkaar samenhangende gedragsregels (normen) op een bepaald levensgebied

Institutionalisering = het proces waarbij bepaalde gedragsvormen algemeen gangbaar worden.

- Belang van institutionalisering = om met elkaar te kunnen samenleven, regelmaat en orde, anticiperen mogelijk maken. (Sommige wettelijk verankerd, anderen niet)

onderwijs, democratie

Ontstaan van waarden, normen en instituties

- Vaak lang geleden
 - Van zodra mensen duurzaam samenleven
 - Belang van materiële omstandigheden (Sociaal Economische Status)
- hoge SES: zelfstandigheid, individuele ontplooiing, individualistisch
- lage SES: gehoorzaamheid, conformistisch, collectivistisch
- “Het is niet het bewustzijn van mensen dat hun zijn, maar omgekeerd hun maatschappelijk zijn dat hun bewustzijn bepaalt” = ‘materialistische’ benadering! (>< idealisme)

Materialisme

= ideeën en opvattingen zijn weerspiegelingen van materiële omstandigheden waarin mensen leven

sociale werkelijkheid:

ongelijke verhoudingen tussen mensen

individueel idee:

opvattingen, waarden & norm

Prototype: **Karl Marx (1818-1883)**

- Bezits- en machtsverhoudingen, arbeidsomstandigheden
- Kapitalisten versus proletariërs
- Later genuanceerd door Friedrich Engels: niet louter economisch, ook juridische, politieke, religieuze verhoudingen

Vb: Leg link met sociale veranderingen (hfst 6):

globalisering → individualisering

Idealisme

= sociale werkelijkheid ontstaat obv ideeën en opvattinge van mensen

(individueel idee → sociale werkelijkheid)

Prototype: **Max Weber (1864-1920)**

- Onderzoek naar ontstaan van kapitalisme in Westen:

wou aantonen dat waarden en normen – speciaal die van het calvinisme - niet alleen producten van maatschappelijke omstandigheden zijn, maar deze (andersom) ook kunnen beïnvloeden.

- Oorzaak: Calvinisme (vorm van protestantisme)
Hard werken (woekeren met talenten!), sober leven,... = grote kapitalen die geïnvesteerd worden
- Later bekritiseerd en genuanceerd

Andere voorbeelden: godsdienst bepaalt de samenleving islamitische staten zoals Afganistan

OEFENING (oude examenvraag)

Hoog percentage allochtonen in strafinstellingen

- Materialistische visie: vanuit materiële omstandigheden. Vaker kansarm, hebben minder maar willen wel -> stelen, werkloosheid -> straathangen
- idealistische visie: vanuit waarden normen/opvattingen ...

Vertraging

Waarden en normen kunnen soms snel veranderen maar vaak ook te traag → spanningen!

– paardentram, duivenkot, overspel

– Verklaring:

- Geestelijke traagheid: mensen zijn er zich niet van bewust dat hun situatie is veranderd
- Psychische zekerheid: mensen blijven zich vastklampen aan verouderde waarden, normen en instituties omdat dit psychische zekerheid verschaft.
- Belangen gaan ermee gemoeid.

Ook het omgekeerde kan voorkomen: normen (wetten) die voorlopen op vastgeroest gedrag → spanningen! cannabiswet, migrantenstemrecht

Consensus en dissensus

Het is niet zo dat er tussen alle leden van een samenleving of subgroep ervan consensus (= overeenkomst) is over waarden, normen, instituties.

2 visies:

- verworven consensus
- consensus als eigenschap van een samenleving of groep.
 - *politieke partijen*
 - *Cf ook: subcultuur en contracultuur (Hfst 7: 'Cultuur')*

Gradaties van consensus:

- **Universals:** cultuurelementen die door iedereen worden gedeeld *niet doden*
- **Specialties:** typerend voor leden van bepaalde groeperingen binnen een samenleving *jongerencultuur*
- **Alternatives:** cultuurelementen die iedereen vrij kan kiezen *partnerkeuze*

Moeilijkheden:

Veronderstelde consensus:

het is mogelijk dat mensen ervan uit gaan dat iedereen een bepaalde waarde naleeft, terwijl dat in feite niet (meer) het geval is. Er kan dan met andere woorden, een discrepantie ontstaan tussen de feitelijke en de veronderstelde consensus.

- Specifieke vorm: **pluralistic ignorance** = *ten onrechte een consensus* (gelijke mening/visie) *over waarden en normen overschatten en hun eigen gedrag als een uitzondering en dus 'overtreding' beschouwen waarover ze zich schuldig voelen.*
-> je denkt dat er een consensus is en dat jij afwijkt, terwijl er meerderen afwijken
-> dus geen consensus
seksueel gedrag, neuspeuteren

Dezelfde waarden kunnen door verschillende instanties anders worden ingevuld. Waarden zijn vaak erg algemeen zodat vaak consensus over een algemene waarde, maar niet over concrete invulling ervan.

- *'integratie' -> iedereen is voor, maar iedereen heeft andere visie*

Hoe minder universals in een samenleving, hoe minder consensus, hoe meer **dissensus** = *situatie waarin gebrek is aan overeenstemming over belangrijke waarden en normen.*

➔ Dit kan leiden tot **anomie**

= *het ont-regeld zijn van een samenleving door gebrek aan (gedrags-) normen.*

-> typisch voor moderne samenleving: waarin traditionele normen en waarden ondermijnd worden en niet of nauwelijks vervangen worden door nieuwe.

- Letterlijk: norm-loosheid
- Leidt tot angst en wanhoop
- Grondlegger van dit begrip: Emile Durkheim : bedoelde hiermee de afwezigheid van, voornamelijk, die normen die de individuele verlangens van mensen aan banden leggen. Die individuele verlangens zijn van nature onbeperkt, mensen wil steeds meer hebben dan ze bezitten. Psychische behoeften zijn onbegrensd. Hierdoor zijn mensen voortdurend ontevreden en gefrustreerd.
- Gevolgen kunnen o.a. zijn:
 - alles kan, alles mag -> Zelfdoding cijfers stijgen (jongeren vragen terug om meer expliciete sturing)

Tekst 'opvoeding in de mediterrane islamcultuur' -> grondig doornemen

Hoofdstuk 4. Posities en rollen

Posities

= de plaats die iemand in de maatschappij of in een groep inneemt in verhouding tot andere.

Positieset = Geheel van posities. Hoe complexer maatschappij hoe meer posities .

- **Toegewezen posities:** sommige posities worden aan een persoon toegekent zonder dat hij daar iets aan kan doen of ervoor moet doen.
- **Verworven posities:** posities die je via inspanning verwerft. Deze posities hangen af van socialisatie, in onze maatschappij is onderwijs belangrijk => veel leerkrachten. Niet alle verworven positie worden in dezelfde mate verworven. *Trouwen met iemand = ook huisvrouw/moeder worden.*

Feit dat verschillende mensen verschillende posities bezitten is sociologisch relevant:

1. Mensen worden door anderen naar hun positie(s) gewaardeerd
2. Op grond van posities wordt een bepaald gedrag van hen verwacht
3. Iedere positie brengt rechten en plichten tegenover anderen met zich mee.

Vluchtige positie: *klant, pendelaar, ...*

tijdelijk e positie: *student* (ook verworven), *ontwikkelingsfase: kind* (ook toegewezen)

Levenslang: *geslacht* (toegewezen), *diploma* (verworven).

Overgang tussen posities:

Dit kan discontinu gebeuren: *plots promotie maken, moeder worden...* (W cultuur)

Of het kan continu zijn. rites de passage (overgangsrites) zoals vormsel, studentendoop.

→ Belang van collectieve rituelen

overgang tussen posities kan zowel expliciet (uitdrukkelijk) *koeien lopen afrika*, als impliciet (verborgen) gebeuren. *op 20 jaar seremonie/ stemrecht/ mogen drinken in japan*

- **Sociale status** = de waardering die aan een positie wordt gehecht, LOS VAN PERSOON (ook 'prestige' genoemd) = relatief
- **Sociaal aanzien** = wijze waarop iemand zijn posities ALS PERSOON bekleedt. = respect voor persoon *Prins laurent vs Nelson Mandela*
- **Statussymbolen** = uiterlijkheden die verwijzen naar prestige, macht, rijkdom. *jacht, dure auto*

Rollen

Mens als 'homo sociologicus': persoon aan wie de maatschappij verplichtingen oplegt met betrekking tot zijn gedrag als bekleder van sociale posities.

- **Bij elke positie hoort een rol:** een specifieke norm: min of meer bindende verwachtingen ten aanzien van het gedrag, maar nu expliciet gekoppeld aan een bepaalde positie.
- **Rol = Het van een positiebekleder verwachte gedrag.** Dat gedrag is geïnstitutionaliseerd, er zijn min of meer vaste gedragspatronen waardoor de mensen in het sociale verkeer op het gedrag van de ander kunnen vooruitlopen.
 - ➔ Is afhankelijk van heersende waarden- en normen:
op den duur kunnen veranderingen in een rol ontstaan.
- **Rol(e)set = Meerdere rollen bij één positie**
- **Spelen versus vervullen:** afhankelijk van mate van internalisatie: 'uit zijn rol vallen' waarden, normen en vormen van geïnstitutionaliseerd gedrag die samenhangen met een positie kunnen even goed geïnternaliseerd worden als alle andere waarden normen en instituties.
- **Rolopvatting kan verschillen van verwachting van anderen**
wat is een goede moeder of docent?
- **Rechten en plichten:** positieve en negatieve sancties:

aan iedere positie wordt in de maatschappij een aantal rechten en verplichtingen toegekend. Dit gebeurt los van de persoon die de positie bekleedt.

Rolattributen en statussymbolen

- **Rolattributen** = uiterlijkheden die nuttig zijn of die dienen als herkenningmiddel bij vervullen van rol. Duidt op verschil in positie. Nodig voor uitoefening
- **Statussymbolen** = uiterlijkheden die verwijzen naar prestige, macht, rijkdom. Duidt op verschil in status.
 - > Hoe uiterlijk waarneembaar?
 - 1. Non-verbale communicatiemiddelen
 - 2. Rolattributen en statussymbolen fungeren ook als middelen van sociale controle
 - 3. Sociale afstand tussen "minderen" en "meerderen" instand gehouden
 - 4. Beïnvloeden ook zelfbeeld en gevoel van eigenwaarde van de drager.
- **Sommige attributen kunnen beide zijn:** *doktersjas, leger uniform*
- **Sommige attributen kunnen veranderen van functie:** *GSM*

Tegenwoordig status niet altijd meer duidelijk:

Er heerst een onderscheidingsdrang: in de veelheid van vluchtige en onpersoonlijke contacten tussen elkaar onbekende personen (**anonimiteit**) willen mensen graag ergens een houvast hebben om iemand snel en juist te kunnen plaatsen. Mensen gaan hun positie willen beklemtonen door middel van allerlei subtiele uiterlijkheden. Ze willen zelf dat ze goed ingeschat worden. Deze **statusstrijd** is een vorm van machtsstrijd. Ze gaan **frauderen**: status suggeren die er niet is.

Reactie: sociale controle zowel door 1) in-group (roddels) als door 2) out-groep (parvenu: nieuwe aangekomene.)

Wat statussymbool voor de ene is, is dat niet noodzakelijk voor de andere.

Zie ook '**omgekeerd snobisme**' *Het is niet omdat een wijn duur is, dat hij enkel een prestigeobject is*

Rolconflicten

Bij één positie kunnen verschillende rollen horen

Rollenconflict = tweestrijd tussen tegenstrijdige verwachtingen die aan verschillende rollen gekoppeld zijn binnen één persoon -> niet iedereen verwacht hetzelfde van die positie -> dissensus (= verschil in opvatting/onenigheid)

Soorten rollenconflicten:

Intern rolconflict = tegenstrijdige verwachtingen (mbt te vervullen rollen) ten aanzien van één positie die iemand bekleedt. Iemand is docent maar zal zich anders moeten gedragen tov leerlingen, collegas, directie. *Docent, anders tav studenten/collega's/directie*

Extern rolconflict = tegenstrijdige verwachtingen (mbt te vervullen rollen) tav verschillende posities die iemand bekleedt (positieset). *1 vrouw: moeder vr zoon, vrouw vr echtgenoot, docent vr studenten*

Rollenwisseling = verschillende posities (met bijhorende rollen) ten aanzien van één en dezelfde persoon. *kind dat les krijgt van zijn moeder: Juf/mama*

Kritiek op de roltheorie:

- Niet absoluut: ook aantal vrijheden
- In onze maatschappij duidelijkheid van posities en rollen soms vaag
- Niet altijd consensus (=gelijkgestemdheid) over invulling van posities en rollen

Toch zinvol om aantal sociale fenomenen te begrijpen -> *zoals rolconflicten*

Zelfbeeld, sociale identiteit en stereotypes

Beeld dat mensen van zichzelf hebben bestaat uit:

- **Persoonlijke identiteit** -> unieke kenmerken
- **sociale identiteit** -> op basis van groep lidmaatschap, posities en rollen,

Looking glas self = hoe iemand denkt dat anderen over hem denken, groepslidmaatschap in algemeen. -> Mensen sturen hun gedrag daar ook naar

Stereotype = min of meer gefixeerde (en daarom moeilijk te veranderen), sterk geschematiseerde voorstelling over de leden van een groepering. Mensen worden niet meer als individu gezien, maar als vertegenwoordiger van die groepering.

➔ **aangeleerd!** *opvoeding, omgeving, ...*

Stereotypen leiden tot vooroordelen = niet getoetste opvatting over iemands handelen en denken

➔ Kan leiden tot self-fulfilling prophecies

Hoofdstuk 5. Sociale ongelijkheid

Soorten ongelijkheid

<p>Natuurlijke soortverschillen <i>oog/huidskleur</i></p> <p>Sociale <u>soort</u>verschillen -> mbt posities en rollen <u>zonder</u> dat positief of negatieve evaluatie aan wordt gekoppeld. -> Relatie van <u>nevenschikking</u> = Sociale differentiatie</p> 	<p>natuurlijke rangverschillen <i>sommige zijn slimmer/handiger/snelser dan andere</i></p> <p>Sociale <u>rang</u>verschillen -> mbt posities en rollen die worden <u>geëvalueerd</u> in termen van reputatie, status of rijkdom. -> Relaties van onder- en bovenschikking of <u>hiërarchie</u> -> sociale ongelijkheid (= sociale stratificatie)</p>
--	---

Sociale fragmentering: Verschillende groeperingen naast elkaar leven op basis van nevenschikking + spraken van breuklijnen. Groepen afgebakend van anderen, moeilijk/onmogelijk als buitenstaander lid te worden. *chinatown in Antwerpen, ghetto's, little Italy*

Wat is sociale ongelijkheid?

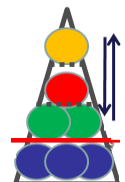
Sociale ongelijkheid = een toestand in de samenleving (of een deel ervan) waarbij sprake is van ongelijk gewaardeerde posities die hiërarchisch geordend zijn.

Het verwijst naar posities in de samenleving die ongelijk gewaardeerd worden
(= ongelijke **sociale status**)

Er is dus sprake van een hiërarchische opeenstapeling van lagen (**stratum/strata** = sociale laag) met +/- gelijkwaardige posities binnen elke laag, maar niet tussen de lagen *bakker = slager*
= **Sociale stratificatie**

Mogelijkheid van (verticale) **Sociale mobiliteit**? *Wc-dame-> advocate*

- Hangt af van BREUKLIJNEN (=onzichtbare grens)
- open samenleving minder (manifeste duidelijk omschreven/vastliggende/zichtbare) breuklijnen dan gesloten samenleving (F-cultuur = impliciete breuklijnen)

Vier soorten sociale verschillen:

	Hiërarchie?	
Breuklijnen? = afbakening	Nee	Ja
Nee	Sociale differentiatie	Sociale ongelijkheid/ Sociale stratificatie
Ja	Sociale fragmentering <i>Vb: China Town</i>	Sociale uitsluiting <i>Cf: ladder zonder sporten</i>

Sociale uitsluiting:

Samenleving met individueel/groepen die duidelijke dominante positie innemen tav ondergeschikte individueel/groepen. + de afstand tussen beiden kan niet overbrugd worden door lager gesitueerden.

Geschiedenis sociale ongelijkheid:

Standenmaatschappij

= een maatschappij waarin de hiërarchische ordening van sociale lagen vooral wordt bepaald door afkomst en ingevuld door sociaal aanzien en maatschappelijke positie.

Vanaf ME (476 nC) tot aan Franse Revolutie (1789): **adel > geestelijkheid > hogere burgerij > ...**

Een door 'God' gewilde statische sociale orde (standen)...

Onder invloed van Franse Revolutie, Verlichting, industriële revolutie, ... langzaam verdwenen.

Kasten, standen, klassen en sociale klasse :

Afhankelijk van tijd en plaats worden andere begrippen gebruikt om sociale ongelijkheid te beschrijven.

Kastenmaatschappij

= een maatschappij die bestaat uit hiërarchische gerangschikte en gesloten groeperingen op basis van afkomst.

Het is een gesloten groeperingen:

- Je wordt erin geboren en je blijft erin.
- Er zijn talrijke regels die ervoor zorgen dat de verschillende kasten van elkaar gescheiden blijven -> **soort voedsel, uiterlijk, beroep, omgangsvormen (aanraken!)...**

Hindoeïsme in India

Brahmanen (hoogste kaste) > ... > Dalits (kasteloos, paria's, onrein)

Karma: je wordt in een bepaalde kaste geboren obv de daden in een vorig leven

Dharma: aanvaarden van je positie binnen het systeem

Echter: als je goed leeft, kun je in een volgend leven in een hogere kaste terugkeren

-> Officieel sinds 1947 verboden, maar wel nog in praktijk

-> Toch: geleidelijk aan verandering, vooral in steden

Apartheidregime Zuid-Afrika, in zekere zin **Roma zigeuners** nu, in Europa

Klassen (Marx)

= verschillende groeperingen obv economische positie.

- 2 klassen: kapitalisten **rijken** vs proletariaat **armen** (Tijdelijke middenklasse **proletarisering**)
- **Klassenstrijd** -> beiden lijnrecht tegenover elkaar
- geen sociale mobiliteit mogelijk

Sociale klasse

= groepering mensen die posities bekleden met ongeveer gelijke sociale status/sociale waardering.

- Obv inkomen, vermogen, beroep, diploma en levensstijl
- breder dan klassensysteem marx

Vershil:

Marktpositie:

- Niet wat iemand heeft (bezit-> Marx), of is (standen/kasten): wel wat hij kan
- verhouding tussen vaardigheden & competenties vs bepaalde schaarstecriteria

Toegewezen en verworven posities

- Sociale mobiliteit is in theorie mogelijk *door bijschoving, persoonlijke verdiensten*

Individuele prestatiegerichtheid

Marktwaaarde:

- geringe: onderste laag samenleving, laagopgeleiden
- gunstige: middeklassen
- hoge: upper class, selecte groep

Sociale ongelijkheid: een probleem?

Sociale ongelijkheid voor sommigen een probleem, voor anderen niet, het is afhankelijk van het maatschappijbeeld dat je hebt

Men onderscheidt **3 'soorten'** :

Organicistisch maatschppij-beeld

Maatschappij ≈ menselijk lichaam. Er zijn verschillende ledematen, organen,... die vormen samen 1 geheel, ze zijn allen nodig. *Maar niet even belangrijk.*

Sociale ongelijkheid is in zekere zin gerechtvaardigd

Want: sommige maatschappelijke posities zijn belangrijker dan anderen. Hangt af van:

- ➔ noden van samenleving
- ➔ waardenhiërarchie van samenleving
- ➔ oa mate van opleiding en talent die nodig zijn om de positie te kunnen innemen.
- ➔ verschil in beloning *verpleger verdient meer dan vuilnisman, maar minder dan chirurg*

Politieke partij: **CD&V**

Liberaal maatschappij-beeld

Gelijke kansen ~ vrije markt.

American dream, Iedereen heeft de vrijheid om te worden wat hij wil (+ maximale inzet)

- ➔ belangrijk is dat je de juiste keuze maakt

Ieder geboren met bep. talenten en ieder moet de vrijheid krijgen om die maximaal te ontplooiën.

Gelijkheid van kansen. Als ieder mogelijkheden krijgt om z'n eigenbelang na te streven, zal dit uiteindelijk ten goede komen aan het gemeenschappelijk belang.

Maatschappelijke ongelijkheid is gerechtvaardigd voor zover:

1. Ze het gevolg is van het vrije spel van vraag en aanbod – wet vraag en aanbod
 - ➔ grotere verdienste voor posities waar meer nood aan is
2. Ze de beloning is voor prestaties die geleverd moeten worden – beloning naar verdienste
 - ➔ maximale inzet

Politieke partij: **VLD**

Egalitair mpj-beeld

Sociale ongelijkheid: is onrechtvaardig

Men komt met ongelijke talenten ter wereld.

- Meer gefortuneerden moeten ruggesteun bieden aan minder gefortuneerden.
- Verschillen in samenleving trachten te compenseren.

Soc ongelijkheid enkel te rechtvaardigen wanneer ze voortkomt uit het honoreren voor ongelijke inspanning zoals:

- zwaar lichamelijk werk, zware verantwoordelijkheid, ...

Toepassing: Sociale zekerheidssysteem

Werkende betalen belastingen in vorm van sociale bijdragen -> voor mensen die financieel moeilijk hebben: *werkloosheid, ziekte, pensioenen, gezinsbijlagen*

Politieke partij: *SP.a*

Sociale ongelijkheid in onze maatschppij

Arbeidsmarkt:

- verschillen in verloning: *gouden handdruk* (onslagvergoeding)
- in de bezettingsgraad van posities
 - obv geslacht: *glazen plfond* (*idealistisch vs materialistische verklaring hs:3*)
 - etniciteit: EU-origine (+14%) / niet EU-origine (+21.5%): alle opleidingsniveaus
 - seksuele geaardheid: *roze plafond*

Armoede

(Kans)armoede = *netwerk* van sociale uitsluitingen. Het strekt zich uit over meerdere gebieden van individuele en collectief bestaan, dermate dat de armen gescheiden worden van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze *niet op eigen kracht* overbruggen.

- Netwerk -> *visieus cirkel* van armoede = interdependentie
- niet op eigen kracht -> sociale uitsluiting *transgenerationeel karakter* van armoede

visieus cirkel van armoede *Concrete vb kunnen geven exam*

Werk: *Geen auto, geen opleiding*

- Werkloos
- onaantrekkelijke/ongezonde jobs
- tijdelijke contracten

Onderwijs:

- onderwijstype/ slaagkans afhankelijk van ouderlijke/ thuis situatie

Woning: *huren = geen investering op lange termijn*

- Huurwoning; wachtlijsten vr sociale woning
- gebrekkig woonconfort (isolatie, kleinschalig, buurt ...)

Gezondheid:

- correlatie gezondheid-opleidingsniveau
 - hogere ziekte/sterftecijfers
 - gemiddeld hoger gebruik van huisarts/ ziekenhuizen
 - gemiddeld lager gebruik van gespecialiseerde gezondheidszorg (wel meer nood)
- verklaring -> meer risicogedrag (roken, voeding, beweging, preventieve gezondheidszorg...)

Gezonde voeding duurt dan fast food

Juridisch

- komen vaker in aanraking met gerecht (plaatsing pleegzorg, criminaliteit)
- weinigen tot geen netwerk om in technisch jargon en bureaucratie wegwijs te raken *invullen belastingsbrief/ financiële voordelen te weten komen*

Politiek en socio-cultureel verenigingsleven

Armoedegrens:

Drukt een inkomen uit waarvan men veronderstelt dat het minimaal nodig is om in bepaalde samenleving sociaal te kunnen overleven

Bepaald obv aantal parameters:

Geslacht/ leeftijd/ aantal kinderen/ burgerlijke staat

Risicogroepen: *werkt cumulatief (toenemend)*

Werkloos gezinshoofd, ziekte, gehandicap of pensionering gezinshoofd, geen of slechts één tewerkgesteld gezinshoofd, gescheiden of weduwestaat, vrouwelijk gezinshoofd, lage scholingsgraad

Modellen ter verklaring van armoede → bepaalt ook oplossingen

- **Individueel ongevalmodel:** pechvogel
- **Individueel schuldmodel:** eigen fout
- **Conjunctureel:** maatschappelijke evoluties die ons overkomen *economische crisis*
- **Structureel:** samenleving zelf; instituties en structuren

	Individu	Maatschappij
Intern	Individueel schuld	Structureel
Extern	Individueel ongeval	Conjunctureel

Matteüseffect rijken worden rijker/ armen armer

- In kader van bestrijding van sociale ongelijkheid
- In tegenstelling tot common sense:

Hoge SES (die meer belastingen betalen) verdienen dat geld relatief makkelijker terug dan lage SES, door allerlei publieke voorzieningen.

- = Goed bedoelde structurele sociale maatregel om sociale ongelijkheid tegen te gaan, maar waaruit blijkt dat voordelen van dat sociale beleid verhoudingsgewijs meer naar de hoge dan naar de lagere sociale lagen gaat. Daardoor wordt sociale ongelijkheid onderhouden.

Premie vr isolatie van huis-> moet je eigen huis hebben

Armoede en onderwijs

Vlaams onderwijssysteem heeft 2 gezichten

- Een sterke **scolariteitsgraad**: Het gemiddelde onderwijsniveau van de totale bevolking stijgt
Cf democratisering van het onderwijs (hfst 6)
- Nergens (ter wereld!!) is de kloof tussen de best en de laagst presterenden zo groot als in Vlaanderen!

Sommige groepen blijven systematisch achtergesteld

Zie Internationaal onderzoek: PISA/ Nationaal onderzoek: Groenez et al. (03)

PISA-onderzoek: (Program for International Study Assessment) 3jaarlijks

Onderzoek naar 3 cognitieve domeinen:

Wiskunde, wetenschappen, leesvaardigheid

Elk jaar ander accent, Kwaliteit onderwijs Vlaanderen behoort tot de wereldtop

Nationaal onderzoek Groenez et al. 03: nationaal

- **Schoolparticipatie** *De kans op schoolse vertraging in de derde kleuterklas is 4x groter bij kinderen van laaggeschoolde moeders dan bij die van hooggeschoolde moeders (10% tov 2.5%)*
- **Schoolprestatie** *De kans op vertraging in het eerste leerjaar is 8x groter bij kinderen van laaggeschoolde moeders dan bij die van hooggeschoolde moeders (20% tov 2.5%)*
- **Socio-culturele kenmerken (OVs)**
 - SES ouders (obv diploma, beroeps- en tewerkstellingssituatie)
 - Etnisch-culturele afkomst (obv nationaliteit en thuistaal)
 - Gezinsituatie (een- of tweeoudergezinnen)
 - (Geslacht van de kinderen)

51% van de kinderen van laaggeschoolde ouders komt in BSO terecht (tov 5%)

Structurele verklaring:

Watervalstelsel van ons onderwijs

- (Subjectieve) beleving van hiërarchie van de verschillende onderwijstypes A-T-BSO
- Zo 'hoog' mogelijk starten
- Terugklimmen naar een 'hoger' niveau is niet mogelijk
- Werkt achterstanden demotivatie in de hand

Concentratiescholen

- 'witte' vs 'zwarte' scholen
- Kiezen voor 'soortgenoten'
- Zwarte scholen doorgaans moeilijkere omstandigheden om les te geven en te volgen (lage SES, taalachterstand, heterogene groepen...)

Sociale mobiliteit

= de beweging van mensen of groeperingen van de ene maatschappelijke laag naar de andere mbt positie.

Verschillende vormen van sociale mobiliteit:

Op basis van richting en tijdspanne

- **Richting:**
Horizontale = beweging binnen dezelfde sociale laag
Verticale = beweging tussen verschillende lagen: Omhoog /omlaag
- **Tijdspanne:** **intra- en intergeneratie mobiliteit**
Intra-generationeel: soc mobiliteit binnen één leven
Inter-generationeel: soc mobiliteit tussen verschillende generaties

Mate van sociale mobiliteit afhankelijk van aard van de samenleving:

Gesloten samenleving: moeilijk; sociale laag wordt bij geboorte vastgelegd

→ *kastenmaatschappij*

Open samenleving: makkelijk; op basis van eigen krachten klimmen en dalen op de sociale ladder.

→ *Westerse samenleving (zie ook 'American Dream')*

Hoewel: talrijke factoren kunnen sociale mobiliteit belemmeren: Woonplaats, Geld, Ontbreken van sociale vaardigheden, Discriminatie obv huidskleur, geslacht, seksuele geaardheid, godsdienst, naam!, ...

Negatieve discriminatie: ongelijke behandeling met bedoeling 'schade' aan te brengen.

Positieve discriminatie: ongelijke behandeling om ongelijkheid te voorkómen (*De Lijn: ouderen korting geven op buskaartjes*)

Culturele mobiliteit

Elke maatschappelijke laag heeft eigen cultuurkenmerken (zie hfst 7):

De sociale laag is van invloed op iemands normen, waarden, verwachtingen, smaak,...
politieke voorkeur, tv-zender, kledij, voornamen, vakantiebestemming

Cultuurgoederen blijven niet altijd binnen dezelfde laag:

- **Neerwaartse culturele mobiliteit** willen de afstand met de hogere verkleinen
- **Opwaartse culturele mobiliteit** hogere klassen willen afstand behouden

Hoofdstuk 6. Sociale verandering

Grote sociale veranderingen

Geen enkele samenleving is statisch

Sociale veranderingen = veranderingen van wezenlijke karaktertrekken van een samenleving of een deel daarvan.

Overzicht van enkele grote sociale veranderingen:

1. Individualisering ~ vrijheid
 2. Democratisering ~ gelijkheid
 3. Solidarisering ~ broederlijkheid
 4. Technologisering
 5. Intensivering
 6. Globalisering
- eerste 3 onder invloed van Franse Revolutie
- interdependentie!

1. Individualisering

= een proces van toenemende verzelfstandiging van de afzonderlijke mensen in de samenleving

- 'Individu' staat centraal
- Streven naar emancipatie: *zelfbeschikking, zelfontplooiing, 'zichzelf' zijn, vrij kunnen kiezen*

(+): Bevrijdend, vrijheid

(-): Ieder voor zich, onzekerheid, egoïsme, afname solidariteit en maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef.

- **strikte zin:**
-> emancipatie, toenemende verzelfstandiging van individuen -> zie concreet gedrag
- **Brede zin:**
-> individualistisch referentiekader -> zie waarden en normen
vergelijk met waarden hiërarchie collectivistische culturen HS 3

Paradox van individualisering

paradox = innerlijke tegenstelling

Hoe meer mogelijkheden voor individuele ontwikkeling, hoe meer kuddementaliteit

-> onze maatschappij homogener dan ooit Ook al kunnen we gelijk welke keuze maken, maken we vaak dezelfde *consumentengedrag (ikea)*

Sociale controle

- niet meer expliciet: onder vorm van ouderlijk gezag
- Wel impliciet: reclamen, media, ...
- Iedereen van ons heeft gevoel uniek te zijn en wil ook zo behandeld worden, maar om zeker niet uit de toon te vallen volgen we blindelings wat anderen ons voorschrijven

2. Democratisering

= een beweging waarbij de hiërarchische machtsverhoudingen worden vervangen door meer gelijkwaardige verhoudingen.

Meer machtigen houden meer rekening met minder machtigen obv:
normen & waarden/ rechten & plichten

- Macht wordt meer gedeeld, meer gecontroleerd en is meer aan voorschriften gebonden.
- Is niet zonder strijd verlopen: onder impuls van jaren '60:

KUL vroeger les in Frans -> studenten betogingen vr meer inspraak in onderwijs

Dolle Mina's -> ongelijkheid man/vrouw

Vroeger priester met rug nr volk, sprak Latijn

Nieuwe wetten gemaakt en oude aangepast.

Van macro- naar microniveau:

Hiërarchie naar meer gelijkwaardige verhoudingen van rechten en plichten

man/vrouw, ouders/kind, Werkgever/-nemer, studenten/docenten ...

- Sociale status -> sociaal aanzien HS 4
- informeler gedrag *kledij, 'je' vs 'u', ...*

3. Solidarisering

Door de tijden heen vormen van 'broederlijkheid', solidariteit, naastenliefde.

Verschillende motieven van solidariteit:

- altruïsme, oprechte bezorgdheid om lot van de medemens
- omdat God het vraagt (en naastenliefde plaats in hemel garandeert)
- om gezamenlijk een tegenmacht te vormen tegen onderdrukkers
- uit eigenbelang om opstand te voorkomen.

ME: Evolutie van vrijblijvende caritas (naastenliefde)

= vrijblijvend, machtige houden initiatief in handen

19e E: Vrijwillige solidariteit:

zie ontstaan van vakbonden en mutualiteit

= machtelozen slaan handen in elkaar om afhankelijkheid teniet te doen

na WO II: Gestructureerde en wettelijk gereguleerde Welvaarts- of verzorgingsstaat =

= recht op leefgeld, ipv smeken bij openbare onderstand ontstaan OCMW in jaren '70

➔ gebeurt via systeem van sociale zekerheid HS 5

Laatste jaren veel te doen rond het al of niet behoud van de verzorgingsstaat:

- Economische recessie en laag-conjunctuur, globalisering (*zie verder*)
- gewijzigde mentaliteit (liberalistisch m.beeld/ verrechtsing)
- Demografische ontwikkelingen: Vergrijzing, ontgroening, migratie...

Demografie = studie van de omvang, structuur en spreiding van bevolking

oplossing? Afhankelijk maatschappijbeeld

- rechts-liberalistisch : afschaffing -> privatisering
- Eglitair: behouden in vorm van actieve welvaartstaat

om sociale verworvenheden veilig te stellen zonder gevaar op misbruik

omscholen langdurig werklozen nr knelpuntberoepen

Ontgroening: tendens -> vrouwen krijgen minder kinderen op later leeftijd -> democratisering
door: pil, later -> studies, minder -> comi. Werk, vermindering vruchtbaarheid

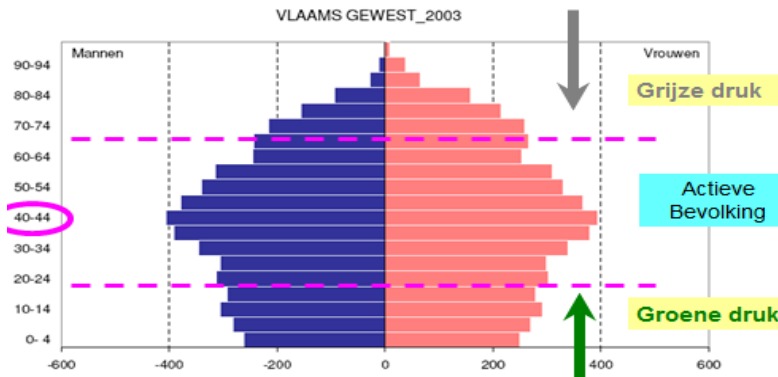
Impact op verzorgingsstaat:

actieve bevolking 20-64j vs niet actieve bevolking 0-19j en 65+

Afhankelijkheidsratio

= drukt de maten uit waarin een samenleving in staat is om de kosten van de niet-actieve bevolking te dragen.

1= evenwicht, <1 meer actieve dan NT actieve, >1 minder actieve dan NT actieve

4. Technologisering

Tal van technologische ontwikkelingen hebben onze mpj grondig veranderd:

telefoon, GSM, internet, MSN, auto, creditcard...

informatisering = proces dat leidde tot meest recente veranderingen op gebied van informatie-communicatie-technologie

Belang van onze **kennismaatschappij**

burgers dienen zichzelf te informeren *zie WWW.*

Krachtig middel in democratiseringsproces

info moet voldoende wetenschappelijk onderbouwd zijn

(-): afhankelijkheid! *E-bom* + onzichtbare fenomenen en structuren van samenleving *cyberpesten*

Democratisering van technologisering?

In Westen -> ja

niet wereldwijd

- ➔ helft van de wereldrijkdom is in handen van 2% vd wereldbevolking
- ➔ de rijksten 10% bezitten 85% van alle vermogens
- ➔ **E-waste**: dumpen electronisch afval in derde wereld

Social impact technologisering

Technologie schept oneindig veel mogelijkheden -> We moeten voortdurend keuzes maken

zie minder universals, veel specialties HS3

genetische manipulatie, cloning...

Sociale reflexiviteit = we moeten voortdurend nadenken en reflecteren over de omstandigheden waarin we (willen) leven *zie spanningsveld vrijheid*

5. Intensivering

Laatste jaren steeds meer nadruk op genieten en verwennen, kicks en spanning.

“het leven is kort en je hebt er maar 1”.

Intensivering is onderdeel van een cultuur met een **hedonistisch** (genot als hoogste goed) karakter.

Speelt in op gecreëerde behoeften -> onze maatschappij = **consumptiemaatschappij**

Men zoekt kicks en **onthaasting**. Lijkt niet te zullen veranderen.

6. Globalisering

= wederzijdse beïnvloeding van samenlevingen en culturen

De wereld wordt steeds kleiner, we raken in toenemende mate met elkaar verbonden en afhankelijk van elkaar. -> Dit op verschillende gebieden: **Juridisch, wereldhandel, taal, milieu, ...**

- Verschillen tussen mensen worden steeds kleiner

(+): proces vol kansen en mogelijkheden: **economische ontwikkelingen, veiligheid, milieu, ontwikkelingshulp, ...**

(-) : bedreiging voor onze nationale identiteit en zelfstandigheid, gevaar voor uitbuiting, overbrengen van arbeid naar lage loonlanden => werkgelegenheid daalt in eigen land.

Fundamenten van globalisering:

6.1. Informatie- en communicatietechnologie

- Veel info die (life!) op ons afkomt
- Efficiënter, goedkoper, toegankelijker
- Geeft multiple links naar de buitenwereld: overbruggt en reduceert tijd en ruimte

-> denken van mensen verandert van ‘nation-state’ naar ‘global’ niveau

men identificeert zich in termen van super-nationale staten (België → EU)
en soms ook sub-nationale staten (België → Vlaanderen)

- Geeft onderlinge verbondenheid **natuurrampen Haïti**

6.2. Economische factoren

- Economie evolueerde van agrarisch/industrieel naar een ‘**weightless economy**’

Dwz: producten zijn vaak virtueel: zoals informatie, software, entertainment...

Cf ook: ‘Fabrieken’ → ‘bedrijven’

- **Bedrijven zijn niet staatsgebonden:**

multi-nationals die zich tot de **wereldmarkt** richten **Coca-Cola, GM, barbie...**

- ‘**Global commodity chains**’ = **wereldwijde netwerken van grondstof → arbeid & productie → afgewerkt product**

Meest winstgevende activiteiten (design/ontwerp, reclame...) gebeurt in ‘core countries’ (= rijke landen); minst winstgevende activiteiten (productie zelf) in lage loonlanden

6.3.Politieke factoren

- **Val van het Communisme (Berlijnse Muur, 1989)**
 - ➔ Heeft globalisering versneld: veel ex-Oostbloklanden gingen Westerse levensstijl volgen
 - ➔ Is ook het resultaat van de globalisering: een wereld van wereldwijde media (internet...) en wereldeconomie is niet denkbaar voor een autoritair en gecontroleerd systeem als het Communisme
- **Groei van internationale en regionale bestuurssystemen: VN, EU**
- **Internationale (niet-)gouvernementele organisaties**
NGO = niet-geaffilieerd aan een (nationale) regering
super-nationaal karakter *Greenpeace, WWF*

Voor- en tegenstanders:

PRO:

- Relatief goedkope luxeproducten
- verspreiding democratie

CONTRA: anti-globalisten - anders-globalisten

- dominantie Westerse talen en culturen (inclusief normen & waarden)
-> verlies eigen identiteit / culturele verarming
- onze luxe -> uitbuiting kwetsbaren

Hoofdstuk 7. Cultuur

1. Wat is cultuur?

(Sociologisch perspectief)

cultuur = het min of meer samenhangend geheel van voorstellingen, opvattingen, waarden en normen, die mensen dmv leerprocessen hebben verworven, dat hun gedrag beïnvloedt waardoor zij zich onderscheiden van leden van andere maatschappijen.

→ Cultuur = **aangeleerd!**

Cultuur overdracht in tijd: **Enculturatie**

= het aanleren en verwerven van de (sub-) cultuur waartoe men behoort, start als onbeschreven blad

Zie ook **socialisatie**

Cultuuroverdracht in geografische en sociale ruimte

= **Acculturatie**

= het later alsnog overnemen van (elementen uit) een vreemde cultuur, na reeds gevormd te zijn in de eigen cultuur.

→ Cultuur = **meestal impliciet + geïnternaliseert**

→ Cultuur = **een keuze**

Mens wordt cultuurvrij geboren, maar heeft nood aan cultuur, cultuur wordt geschapen en aangeleerd. Mens = arm aan gespecialiseerde of specifieke instincten en rijk aan mogelijkheden, moet daarom een voor zichzelf een passende en stabiele wereld opbouwen. Hij schept de cultuur. Hij creëert sociale instellingen en gedragsvoorschriften die vervolgens vorm geven aan de niet gerichte mens.

Paradox 1: Het handelen van de mens is geregeld door een macht buiten hem, die tegelijk door hem geschapen is

→ Cultuur = **bindend**

mensen ontwikkelen een gewoonte of een regel, waarna deze gewoonte of regel een dwingend karakter krijgt. Het naleven ervan wordt dan een verplichting en reguleert vervolgens gedrag en beleving.

Paradox 2: cultuur schept zowel verplichtingen als ruimte tot menselijke vrijheid

→ Cultuur **verwijst naar een groep van mensen**

Betreft de leden van een groep, wederkerige relatie tussen gedrag van individuen en cultuur: cultuur beïnvloedt het gedrag van de leden van een groep, maar individuen hebben ook invloed op de cultuur.

Cultuurpatroon = samenhang tussen verschillende elementen van een cultuur

- Cultuur is **gemeenschappelijk bezit**: Cultuur bevordert samenhangsgevoel. Echter, niet alle leden houden zich aan de gehele cultuur. Er is een onderscheid: **dominante cultuur > subcultuur, universals, specialties**
- Cultuur is **normatief**: er zijn voorschriften, er is **sociale controle**
- Cultuur is **immaterieel van aard**: Gaat niet zozeer om materiële zaken op zich, maar wel om hoe men ermee omgaat, opvattingen, zingeving...
- Cultuur **ontstaat in duurzaamheid**: Cultuur ontstaat spontaan, van zodra mensen ergens duurzaam samenleven (cf **gedachte-experiment open Hfst 3**)
- **Iedereen is cultuurdrager**

Dragers van cultuur

Cultuur is niet (helemaal) hetzelfde als:

Ras: verwijst enkel naar fysieke kenmerken

Nationaliteit: nationaliteiten zijn vaak gevormd obv een gemeenschappelijke cultuur; MAAR binnen 1 nationaliteit verschillende culturen mogelijk: *Vlaanderen binnen België...*

Etniciteit: > ethnos = volk, stam; vaak gelijkgesteld aan nationaliteit

Subcultuur

= een cultuurpatroon dat in bepaalde opzichten afwijkt van (*specialties*) de dominante cultuur, maar in andere opzichten (*universals*) overeenkomt met het grotere culturele geheel, de dominante cultuur.

Werkt zowel bindend als scheidend: zie in- en outgroupen (*HS 8.2: Soc Psychologie*)

onderscheiden via taal *Nederlands → Hollands vs Vlaams → Limburs vs Antwerps...*

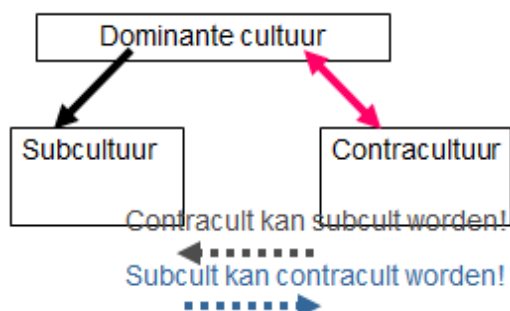
nationaliteit, kledij, muziek, eten en drinken...

Contracultuur

= cultuurpatroon dat ontstaat in en uit conflictsituaties, een vorm van protest als reactie op (delen van) de bestaande cultuur.

Zo'n cultuurpatroon is een reactie op bestaande opvattingen, waarden en normen, bestaande (machts)verhoudingen en een vorm protest en verzet tegen de gevestigde orde en haar dominantie cultuur.

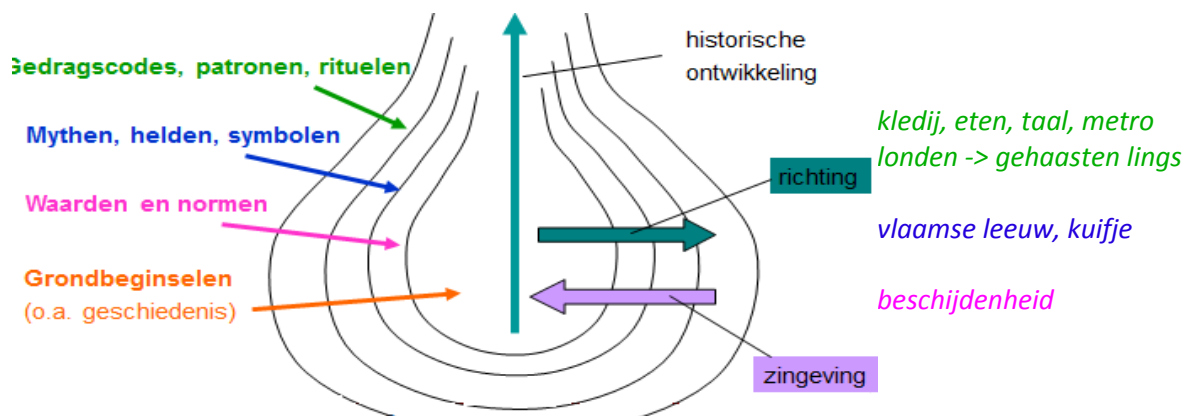
graffitti, punkers, krakers, anarchisten,...

Bij subcultuur worden mensen in aparte categorie gezet door anderen, bij contracultuur zetten ze zichzelf apart, zij erkennen om de een of andere reden de algemeen gangbare waarden en normen niet (meer).

→ Cultuur verwijst naar symbolen -> betekenisgeving zowel zichtbaar materieel als onzichtbaar immaterieel

UI- model van cultuur

Psychologie en multiculturele samenleving

Integer professionalisme = een evenwicht zoeken tussen etnocentrisme en cultureel relativisme

Etnocentrisme = houding waarbij de eigen etnische cultuur als maatstaf wordt genomen om andere culturen te beoordelen

Expliciet >> racisme (eigen cultuur is superieur)

Vaak subtiel of impliciet (onbewust en onbedoeld) *hechtingsparadigma*

Cultureel relativisme:

= De opvatting dat elke cultuur gebonden is aan een bepaalde context

Eén cultuur kan daarom nooit algemeen geldend zijn

Vergelijking tussen culturen is soms moeilijk

(+): Kan behoeden voor etnocentrisme en onverdraagzaamheid

(-): Kan aangeven dat er geen dialoog mogelijk is, nodigt weinig uit tot integratie...

Modellen van cultuurverschillen

Pinto '90:

F-cultuur:

- Fijnmazig systeem van normen en waarden
- Gedetailleerde gedragsregels voor elke situatie
- Scherpe scheidingslijn tussen goed en slecht
- (-) = Weinig individuele bewegingsruimte
- (+) = Zekerheid en duidelijkheid

G-cultuur:

- Grofmazig systeem van normen en waarden
- Gedragsregels zijn niet haarscherp voorgeschreven
- Individuele bewegingsruimte en keuzes worden gewaardeerd
- (-) = Onzekerheid en onduidelijkheid
- (+) = Veel individuele bewegingsruimte, persoonlijke keuzes

Model van Hofstede '98: onderzoek in 75 landen

Vijf cultuurdimensies:

1. Machtsafstand
2. Collectivisme versus individualisme
3. Masculiniteit versus femininiteit
4. Onzekerheidsvermijding
5. Lange versus kortetermijngerichtheid

Beperktheden:

- Geen ex-communistische en Zwart-Afrikaanse landen
- Gaat om (gemiddelde) nationale culturen, niet om individuele houdingen

1. Machtsafstand

= mate waarin minder-machtige leden verwachten en accepteren dat de macht ongelijk verdeeld is
ouders tav kinderen, directeur tav lln

- Enkele scores (0 = geen machtsafstand; 100 = veel):
Rusland: 93, China: 80, Marokko: 70, Frankrijk: 68, België – Wallonië: 67,
Turkije: 66, België – Vlaanderen: 61, VS: 40, Nederland: 38

2. Collectivisme vs. individualisme

- **Collectivisme** = hechte groepen met bescherming en onvoorwaardelijke loyaliteit, grootfamilie staat centraal
- **Individualisme** = losse banden tussen de leden, iedereen zorgt voor zichzelf (en zijn naaste familie)
- Ik- vs wij- cultuur Hoog scorende landen kunnen noemen
- Schaamte/gezichtsverlies vs schuld/zelfrespect
- Enkele scores op (100 = individualisme; 0 = collectivisme): VS: 100, Nederland: 80, België – Vlaanderen: 78, België – Wallonië: 72, Frankrijk: 71, Marokko: 46, Rusland: 39, Turkije: 37, China: 20

Opm ivm begrip individualisme-collectivisme-dimensie: Grondlegger: Triandis

- Erg populair: het is eenvoudig, iedereen snapt het,
- Neutrale connotatie

Toch met de nodige voorzichtigheid gebruiken -> niet altijd getoetst

3. Masculiniteit vs femininiteit

- **Masculiene** samenleving = **sekserollen zijn duidelijk omschreven**:
 - Man: assertief, hard, streven materieel succes na
 - Vrouw: bescheiden, zorgend, teder
- **Feminiene** samenleving = **sociale sekserollen overlappen elkaar**
- Enkele scores op (100 = Masculiniteit; 0 = Femininiteit): Ch: 66, VS: 62, België – Wallonië: 60, Marokko: 53, Turkije: 45, België – Vl: 43, Fr: 43, Rus: 36, Ned.: 14

4. Onzekerheidsvermijding

- **Onzekerheidsvermijding** = mate waarin bedreigende, onzekere en onbekende situaties worden vermeden
- Doel: onzekerheid en spanning ↓ ; voorspelbaarheid
- Elke samenleving wordt gekenmerkt door:
Religie, Techniek, Sociale structuur: wetgeving, instituties...
- Enkele scores op (100 veel onzekerheidsvermijding; 0 weinig): België – Vl.: 97, Rus: 95, België- Wallonië: 93, Fr: 86, Turkije: 85, Marokko: 68, Ned.: 53, VS: 46, Ch: 30

5. Lange- vs kortetermijngerichtheid

Langetermijngerichtheid: Spaarzaamheid, zuinigheid/Uitstel van onmiddellijke behoeftebevrediging

Kortetermijngerichtheid: Consumptie/Onmiddellijke behoeftebevrediging

- **Langetermijngerichtheid ~ economische groei**
- **Enkele scores op (100 = langetermijn; 0 = kortetermijn)**: Ch: 118 (Gevolgd door Hongkong, Taiwan, Japan, Z-Korea en Singapore = 'De vijf draken'), Ned: 44, Fr: 39, Be – totaal: 38; VS: 29
- **Nederlandse zuinigheid versus Belgische Bourgondiërs**
Calvinisme: Calvijn – protestantisme: soberheid
Vlaanderen: katholiek
- **De 5 draken: Confucianisme**(chinese filosofische strooming) ~ lange termijn ~ economische welstand.

Confucianisme = Aziatische filosofische stroming

Vier Grondprincipes van Confucianisme :

- Stabiliteit van de samenleving is gebaseerd op ongelijke verhoudingen
De hogere geeft aan de lagere de deugd van 'REN', de liefde of medemenselijkheid.
Omgekeerd moet de lagere ten opzichte van de hogere de deugd van 'YI' hebben, dit is een verplichting om je plaats te kennen, om de hogere te dienen. 'Ren' is een gunst en 'yi' is een plicht.
- Het gezin is het model voor alle andere sociale systemen
- Deugdzaam gedrag = je gedraagt je tov anderen niet zoals je zelf niet wil behandeld worden
- Deugd mbt je taak = vaardigheden en kennis verwerven, hard werken, niet meer uitgeven dan nodig is, geen luxe, matiging, geduldig en volhardend zijn

De vijf relaties zijn:

- Tussen vorst en onderdaan; onderdanen zijn verplicht tot loyaliteit.
- Tussen vader en zoon; de zoon is verplicht tot kinderlijke piëteit
- Tussen man en vrouw; de vrouw moet volgbaar en gehoorzaam zijn
- De relaties tussen broers moet gebaseerd zijn op respect van de jongere voor de oudere broer.
- De relatie tussen vrienden moet berusten op vertrouwen

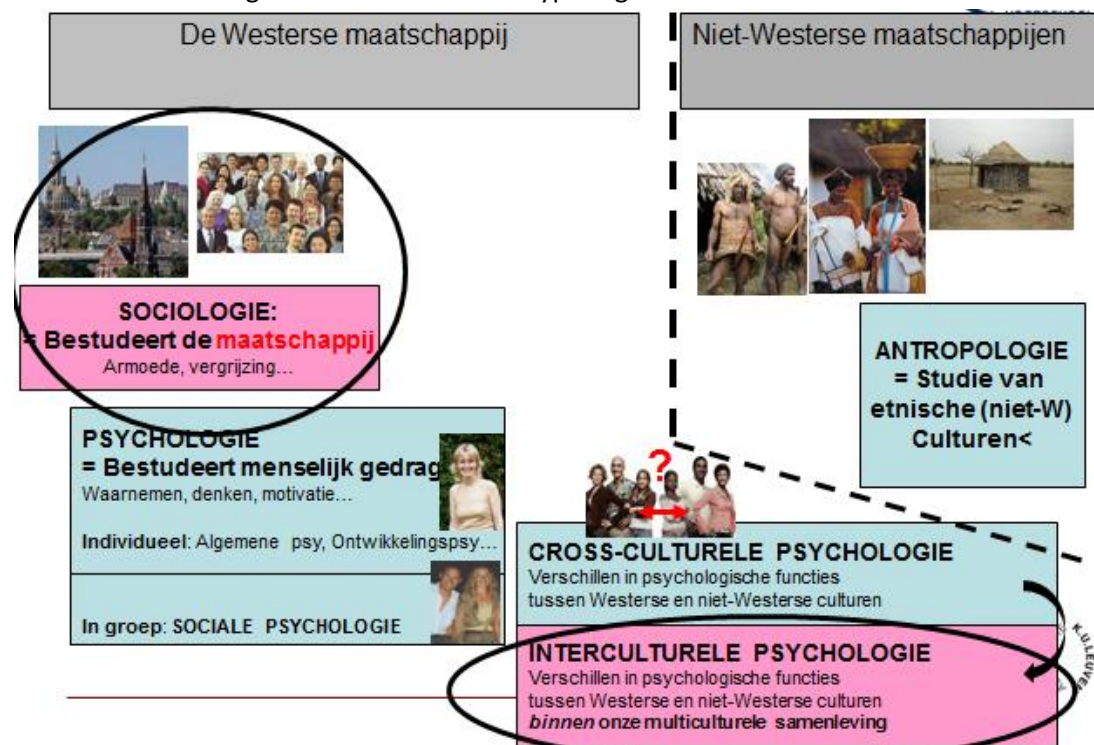
2. Interculturele psychologie:

Cross-culturele psychologie = Westerse vs niet -westerse culturen wereldwijd

Interculturele psychologie = Westerse vs niet-westerse culturen binnen de Westerse multiculturele samenleving

Betrouwbaar en valide onderzoek op terrein van cultuur en psychologie is niet eenvoudig

- Gevaar van generalisaties en stereotypering

- Cultuurspecifieke (**emic**) vs universalistische (**etic**) onderzoeksmethoden?
 - **Emic**: oa participerende observatie en interviews → kwalitatief
6 maand mee leven met stam in amazone
 - **Etic**: oa experimenten en vragenlijsten → kwantitatief
iedereen gelijk, westerse PSY toepassen op niet W. culturen
- Gevaar van **imposed** (opgelegde) **etics**
intelligentie bij Afro-Amerikanen: scoren als groep lager -> vragen voor blanken
Turken overleggen onderling bij invulle vragenlijst

100% cultuurvrij onderzoek bestaat niet, wel testen die meer cultuurvrij zijn dan andere

- **Onderzoekssituatie**: belang van motivatie, zelfstandigheid, en vertrouwdeheid
- **Instrument**: Westerse begrippen en concepten:
Manier waarom IQ test cultuurgeladen zijn:
wat is kerstmis? Jan heeft een dozijn knikkers... wat doen vinden ongestempelde brief (hem gaan afgeven bij bestemming)
- **Soort onderzoek** :
persoonlijkheidsonderzoek minder relevant in collectivistische culturen

Best zowel kwantitatief (eerder etic) als kwalitatief (eerder emic) onderzoek !!

Waarom interculturele psychologie?

Psychologie is een product van de geïndustrialiseerde westerse wereld

- Seculair (**secularisatie** = ontvoogding van de Kerk): invloed van religie afgenomen
- Rationalistisch: empirie ipv a priori aannamen Zie slide 9 HS 7.2
- Individualistisch: oa visie op persoonlijkheid

Examen vraag

Toenemende aandacht voor culturele diversiteit omwille van diverser worden van de maatschappij door:

1. Invloed van migratie

- **USA**

Systematische verwaarlozing van Afro-Amerikaanse ppn en ppn van andere etnische minderheden
Nochtans: ruim 1/3 in USA behoort tot 'etnische minderheid'
Jaren '60 USA: ABP binnen APA

- **Europa**

Jaren '60: ovw geschiedenis van gast-arbeiders = tijdelijk, weinig aandacht aan besteed

- **Wereldwijd**

Omvang van migratie de laatste 30 jaar verdubbeld
In 2000 woonden 2.9% van de mensen buiten hun geboorteland
1/10 van de inwoners in geïndustrialiseerde landen is in een ander land geboren

2. Invloed van globalisering

Klassieke psychologie gericht op 'het Westen', maar dat betreft slechts 1/6 van de wereldbevolking.
Met de globalisering van de wereldeconomie worden in steeds meer landen organisaties opgericht waarin de psychologie een rol speelt
→ globalisering dwingt de psychologie tot zelfreflectie

3. Invloed van de tijdsgeest

homo's niet ziek, vroeger klinische status

- De psychologie is gebaseerd op objectieve, wetenschappelijke gegevens
- MAAR: niet te onderschatten verband tussen denkbbeelden (en bevindingen) van de psychologie en de tijdsgeest
- De afgelopen 500 jaar grote verschuivingen in de heersende opvattingen over etnische en culturele diversiteit
 - Kolonialisme/Monoculturalisme/Multiculturalisme
 -

3.1. Kolonialisme en het segregatiebeleid (? - WO II)

- **Blanken zijn superieur aan alle andere volkeren,**
- **Anderen zijn 'primitief', 'barbaars', 'exotisch'**
- **Beschaven is moreel recht (plicht)**
- **Segregatie: denken is categorisch en hiërarchisch**
 - Statisch
 - Geen sociale mobiliteit mogelijk
- **Psychologie ontstaat tijdens hoogtepunt van Europese kolonialisme**
 - IQ-testen als rechtstreekse meting van erfelijke kenmerken
 - Hiërarchie van aangeboren intelligentie: Blank >>> Zwart
 - Zie ook in verlengde hiervan: de **Burt-fraude**

de Burt-fraude

Voorgeschiedenis (19e E):

- **Sociaal darwinisme:** niet enkele biologische maar ook psychosociale kernmerken zijn erfelijk
- Francis Galton (neef Darwin): **Eugenetica** → raszuiverheid

Burt (1883-1971):

- Toonaangevend onderzoeker
- Onderzoek bij eenenigge tweelingen die in aparte milieus werden opgevoed
- Bevinding: IQ is in zeer sterke mate erfelijk

Kamin onderzocht onderzoek Burt: (1974)

- Geen vermelding van hoe, waar, wanneer data werden verzameld
- Uitkomsten die te mooi zijn om waar te zijn – 77% erfelijk? **VERZONNEN**
- “Medewerksters” die nooit hebben bestaan

Herrnstein & Murray: The Bell Curve (1994)

- Zwarten hebben lager IQ dan andere rassen;
- Sociale programma's hebben dus weinig zin
- Halen ten dele de mosterd bij onderzoek van Burt

Discussie nog steeds actueel: "*Afrikanen minder intelligent dan westerlingen*" (DM 07)

Einde kolonialisme:

- Volgens sommigen nog bezig in de vorm van globalisering
- Officieel na WO II
 - Racisme onwettelijk verklaard
 - Gelijke rechten voor alle mensen
- Psychologie: belang van omgevingsinvloeden

3.2. Monoculturalisme en het assimilatiebeleid ('50-'70)

- 'ras' wordt vervangen door 'cultuur'
- Superioriteit van eigen *cultuur* tav *cultuur* van migranten en gastarbeiders
- Idee dat elk land hooguit één cultuur kan hebben = monoculturalisme
- Vraag naar assimilatie
- Psychologie: nadruk op verbetering lot van achtergestelde bevolkingsgroepen, maar steeds vertrekkende van 'deficit'
 - Cf Sesamstraat als deel van Head Start Project
- Norm was blanke elite → verkapte vorm van assimilatiepolitiek

3.3. Multiculturalisme en het diversiteitsbeleid ('70 - ?)

- **Besef dat monocultureel beleid averechts werkt**
 - Uitsluiting, marginalisering (→ marginalisatie)
 - Vraag naar assimilatie leidt tot verzet
- **In plaats daarvan: integratie**
 - Integratie als eigenschap van de hele samenleving
 - Zowel meerderheid als minderheid mogen karakter van de samenleving mee helpen bepalen
- **Psychologie moet aangepast worden**
 - Onderwijs, geestelijke gezondheid, A&O, en andere vormen van (psychologische) dienstverlening
 - = **interculturalisatie** (2.3): belang van representativiteit en relevantie

3. Allochtonen, migranten, asielzoekers, vluchtelingen

Allochtoon

= Een allochtoon is iemand van een andere sociaal-culturele herkomst dan het land waarin hij woont, ongeacht zijn nationaliteit, m.a.w. dit kan gebruikt worden voor de persoon die migreert, maar ook voor diens kinderen of kleinkinderen...

asielzoekers/vluchtelingen

Conventie vluchteling -> conventie van Genève getekend door 108 landen

Gevlucht uit vrees voor vervolging voor:

- Ras
- Godsdienst
- Nationaliteit
- Sociale groep
- **Politieke overtuiging**
- Niet terugsturen naar land
- Elk dossier individueel behandelen

De facto vluchteling

- Behoren niet aan criteria van Conventie
- Worden niet teruggestuurd om willen van bep humanitair statuut **burgeroorlog, natuurrampen,...**

Contingent- vluchteling

- erkende vluchteling die naar andere landen worden overgedragen owv humanistische redenen
- obv afspraken tussen VN en opvanende landen

Economische vluchteling

- louter om economische redenen

geen vluchteling, wel migrant

Azielzoeker =kandidaat vluchteling

Vanuit de ogen van de asielzoeker:

Aanzet: *overhaast vs lange voorbereiding/ persoonlijke beslissin vs collectieve druk*

asielzoeker komt haveloos en vaak documentloos aan

vluchten is dure zaak: *verlies/investering/ netwerken en sociale positie*

motieven: *convectie/facto/economisch/groepsconflict/malafide praktijken/verminking*

Migratiefactoren

Push-Pull- model: Weggeduwd door oude land/aangetrokken door nieuwe

Samenspel van 4 factoren: politiek/demografisch/economisch/technologisch

Gesloten centra voor vluchtelingen en illegalen

doel: asielzoekers wiens aanvraag werd geweigerd zo snel mogelijk repatriëren

geen plaats in centra -> gevangenis

Transitcentum 127 -> vluchtelingen zonder dossier, krijgen tijd vr samenstelling + afwachten.

Transitcentum 127bis -> aanvraag geweigerd

Merksplas/Bruggen/Vlottes

Migratiegeschiedenis België:

Emigratie (uit) België

In meer dan een eeuw: +- 1 miljoen Belgen

Buurlanden -> Amerika -> congo

immigratie (naar) België

Vóór 1920: spontane immigratie

- Overwegend buurlanden

1920-1940: Interbellum. Van spontane naar georganiseerde migratie

- Recruitering voor naoorlogse wederopbouw
- Politieke vluchtelingen

1946-1956: Italianen

- Steenkoolmijnen -> Italianen – tot mijnramp in Marcinelle (1956)

1956-1969: Golden sixties. Op zoek naar nieuwe wervingslanden

- Zware industrie, bouwsector
- Spanje, Griekenland, Marokko, Turkije

Jaren '70: Economische crisis, regularisatie en migratiestop

- Migratiestop – regularisatie
- Gastarbeiders/migranten wordt ingeburgerde etnische minderheden
- Arbeidsvergunningen enkel voor hoogopgeleiden
- Migratiestop geldt niet voor: EU-burgers/ Gezinsherenigingen/ Vluchtelingen en asielzoekers

Jaren '80: Inburgering in de maatschappij

- Gemengde huwelijken, naturalisaties, eigendomsverwerving

Jaren '90: Een asieldecennium

- Door wegvallen IJzeren Gordijn: veel Oost-Europeanen
- Ontstaan van open en gesloten asielcentra

Asielzoekers actueel (fedasil)

- Iedereen kan asiel aanvragen maar niet iedereen wordt als vluchteling erkend en mag blijven
 - Criteria obv Conventie van Genève (zie hoger)
 - Aankomst bij Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) in Brussel
 - Diezelfde dag toewijzing aan opvangcentrum (of transitcentrum)
 - Materiële hulp (brood, bad, bed) en sociale bijstand; geen financiële steun of werk
 - Kinderen tot 18j gaan naar school
 - Start asielprocedure:
 - Aanvraag aanvaard = erkenning als vluchteling
 - Aanvraag verworpen = grondgebied binnen de 5 dagen verlaten
- ➔ Vrijwillig of Gedwongen (Eventueel via gesloten opvangcentrum)

Cultuuroverdracht versus socialisatie:

- **Cultuuroverdracht** = doorgeven van voorstellingen, opvattingen, normen, waarden,... ten aanzien van van zowel materiële als immateriële zaken; macrosociologisch proces, het gaat om overdracht van grotere cultuurelementen en tussen grotere sociale gehelen zoals samenlevingen, groeperingen, generaties...
- **Socialisatie** = doorgeven van sociale processen (interactie, communicatie); microsociologisch proces, het gaat om overdracht van concrete normen en waarden tussen specifieke individuen (vb moeder en kind)

Cultuuroverdracht in drie dimensies

Cultuuroverdracht in **tijd**

Cultuuroverdracht in **geografische ruimte**

Cultuuroverdracht in **sociale ruimte**: Verticaal en horizontaal

4. Acculturatie **Zie 7.1**

Enculturatie = het aanleren en verwerven van de (sub-) cultuur waartoe men behoort; je start als ongeschreven blad

Acculturatie = het later alsnog overnemen van (elementen uit) een vreemde (sub-)cultuur, na reeds gevormd te zijn in de eigen (sub-)cultuur

Verskillende etnisch-culturele groepen trachten samen te leven

- Autochtonen: meerderheidsgroep
- Allochtonen: voelen zich verbonden met en definiëren zichzelf als leden van een etnisch-culturele minderheidsgroep

Acculturatie verwijst naar de veranderingsprocessen die zich voordoen wanneer mensen uit verschillende etnisch-culturele groepen met elkaar samenleven

- Op basis van langdurig contact
- Leidt tot substantiële veranderingen in het oorspronkelijke cultuurpatroon
- In de praktijk zal grootste verandering optreden bij de leden van een minderheidsgroep
- Meerderheidsgroep voelt vaak minder druk om te veranderen

Gaat om interactie tussen twee groepen:

- Allochtonen – autochtonen
- Minderheidsgroep – meerderheidsgroep
- Niet-dominante groep – dominante groep

Vier verschillende adaptatiestrategieën of acculturatie-orientaties:

Integratie: de strategie waarbij het individu de eigen cultuur en identiteit wilt behouden, maar tegelijkertijd contact met de meerderheidsgroep belangrijk vindt.

Assimilatie: het individu vindt eveneens contact met de meerderheidsgroep belangrijk maar heeft geen behoefte de eigen cultuur en etnische identiteit te behouden.

Separatie: het individu wilt de eigen cultuur en identiteit behouden en tegelijkertijd contact met de meerderheidsgroep afwijzen

Marginalisering: het individu geeft de eigen etnische cultuur en identiteit op maar heeft ook geen behoefte aan contact met de meerderheidsgroep.

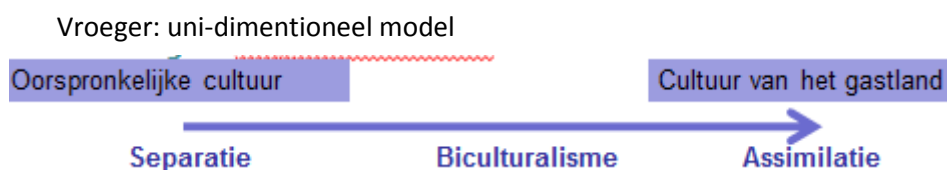
Acculturatieoriëntatie = niet absoluut:

Kan veranderen in tijd: Strategie kan veranderen naargelang verblijfsduur in gastland > dan thuisland. Allochtonen van eerste vs volgende generaties veranderen.

En in ruimte: private versus publieke sfeer.

Verskillende modellen om acculturatie op te vatten

Acculturatieoriëntaties bij allochtonen

- Succesvolle acculturatie = assimilatiebeleid *
- Biculturatie = overgangsfase *
- Visie die kadert binnen een monocultureel samenlevingsmodel

Empirisch onderzoek toont aan dat dit model niet klopt

- allochtonen willen eigen cultuur niet helemaal opgeven
- Biculturatie is geen overgangsfase

Nu twee-dimensionen modellen

De aard van het acculturatieproces wordt bepaald op basis van de positie die iemand aanneemt op twee onafhankelijke dimensies

- Dimensie 1: mate waarin iemand gericht blijft op en zich verbonden voelt met de cultuur van de eigen etnisch-culturele groep
- Dimensie 2: mate waarin iemand betrokken is op de cultuur van het gastland

Onafhankelijkheid van de 2 D's

Visie kadert binnen een [multicultureel samenlevingsmodel](#)

Drie verschillende modellen: Berry – Bourhis – Hutnik

BERRY(1980): [participatie-model](#)

D1: cultuurbehoud

D2: intercultureel contact & maatschappelijke participatie

		Contact met en participatie aan de gastcultuur?	
Behoud van de oorspronkelijke cultuur?		JA	NEE
	JA	Integratie	Separatie
	NEE	Assimilatie	Marginalisatie

Integratie:

- Meeste allochtonen verkiezen dit
- Minst psychologische stress

Marginalisatie

- Meest psychologische stress

BOURHIS (1997): [cultuurovername-model](#)

Probleem Berry: 2D's situeren zich op verschillende niveaus

- cultuurbehoud = algemene houding, cultuur (normen & waarde)
- cultuurcontact/participatie = concreet gedrag
 - cultuurcontact vervangen door cultuurovername

		Overnemen (normen en waarden) van de gastcultuur?	
Behoud van de oorspronkelijke cultuur?		JA	NEE
	JA	Integratie	Separatie
	NEE	Assimilatie	Marginalisatie

Hypothese: cultuurbehoud is makkelijker dan cultuurovername
 → is integratie nog op eerste plaats?

HUTNIK (1991): etnisch identificatiemodel

Wijze waarop leden van de etnisch-culturele minderheid hun identiteit beleven

		Identificatie met de gastcultuur?	
Identificatie met de oorspronkelijke cultuur?		JA	NEE
	JA	Integratie	Separatie ('Dissociatie' NK)
	NEE	Assimilatie	Marginalisatie

Hypothese: identiteit moeilijker te veranderen dan gedrag

HUTNIK

- ... en kan er los van staan: de afwezigheid van identificatie met de meerderheidsgroep betekent niet dat men geen goed contact met die meerderheidsgroep zou willen
- Wellicht meer separatie dan integratie, in vergelijking met de twee andere modellen

Empirische vergelijking van de 3 modellen

Hypothesen ivm gerichtheid op de cultuur van het gastland:

- Contact/participatie is makkelijker dan overnemen van culturele normen en waarden
- Cultuurovername is makkelijker dan identificatie met de andere cultuur
- DUS:
 - Integratie: Contact > Overname > Identificatie?
 - Separatie: Contact < Overname < Identificatie?

Bevindingen (bij allochtonen van Turkse en Marokkaanse origine):

Onafhankelijkheid van de 2 D's?

Cultuurbehoud en Cultuurcontact (Berry): JA

Cultuurbehoud en Cultuurovername (Bourhis): JA

- Dwz: cultuurbehoud gaat niet ten koste van participatie/contact én zelfs van cultuurovername (w&n)

Identificatie met de eigen versus andere cultuur (Hutnik): NEE

- Dwz: hoe meer identificatie met de Turkse/Marokkaanse cultuur, hoe minder met de Belgische

Bevindingen ivm gerichtheid op de gastcultuur

	Participatie (Berry)		Cultuur-overname (Bourhis)		Identificatie (Hutnik)
Integratie	82%	>	37%	>	10%
Separatie	10%	<	56%	<	80%
Assimilatie	6%		3%		2%
Marginalisatie	1%		4%		8%

Allochtonen willen – mits behoud van de eigen cultuur – aan de Belgische samenleving [deelnemen](#).

Tegenover de [overname](#) van de Belgische cultuur staan ze ambivalent (dubbel gevoel)

- Maar natuurlijk is overname van enkele cruciale w&n cruciaal voor optimaal cultuurcontact/participatie.

Behoud van de eigen etnisch-culturele [identiteit](#) staat buiten kijf

- Dit gaat ten koste van een identificatie met de cultuur van het gastland (België).

Assimilatie en [marginalisatie](#) wordt stevast (in elk van de drie modellen) afgewezen.

- Dwz: waarbij de band met de eigen cultuur wordt doorgesneden. Universeel?
- Niettemin zijn cultuurbehoud en contact onafhankelijk van elkaar (hoewel door autochtonen niet altijd zo gepercipieerd).

Puur wetenschappelijk zijn deze drie modellen evenwaardig? Dit onderzoek maakt het mogelijk om op het eerste gezicht tegenstrijdige onderzoeksresultaten te begrijpen.

Acculturatieoriëntaties bij allochtonen

Studie 1: 329 ASO IIn 17jaar

Samenvattende conclusie van die drie studies:

- 82% van de allochtonen verkiest [integratie](#), terwijl slechts 27% van de autochtonen dat doet.
- De meerderheid van de autochtonen verkiest [assimilatie of marginalisatie](#), terwijl net die twee acculturatie-oriëntaties door de meeste allochtonen resoluut worden afgewezen.
- Naarmate zich men meer [Vlaming voelt](#), wil men het verschil tussen de eigen en de anders sociale groep sterker in stand houden:
 - Negatievere houding tov allochtonen in het algemeen
 - Sterkere afwijzing van allochtoon cultuurbehoud en intercultureel contact

Studie 2: 241 ASO IIn

Autochtone acculturatieoriëntaties volgens het participatiemodel (Berry) en cultuurovername-model (Bourhis)

75% van deze autochtone jongeren komt voor beide modellen in [dezelfde acculturatieoriëntatie](#) terecht

- Bij de allochtonen een groot nuanceverschil! (zie hoger)
- Cultuurcontact/-participatie (Berry) en cultuurovername (Bourhis) worden door de autochtonen als hetzelfde gezien, terwijl de allochtonen hier wel een verschil in ervaren

Autochtonen zien cultuurbehoud als hindernis voor cultuurovername /cultuurcontact, terwijl dat voor allochtonen [onafhankelijk](#) van elkaar is

Ze zeggen 'integratie', maar bedoelen ...?

220 Vlaamse autochtonen

Vergelijking van acculturatieoriëntatie obv

1. zelfbeschrijving	integratie 43%
• Integratie	
• Aanpassen (> assimilatie)	
• Terugsturen (> marginalisatie)	
• Afzonderen (> separatie)	
2. objectieve meting ahv participatiemodel	integratie 10%

Er is hoop!

Resultaten gebaseerd op studies bij Vlaamse ASO-IIn uit scholen met slechts geringe allochtone populatie.

Onderzoek in TSO & BSO-scholen in Vlaanderen en Wallonië (= met grotere allochtone populaties).

- Positievare acculturatieoriëntatie

- *Meer dan de helft verkiest integratie*
- *Marginalisatie en separatie komen slechts zelden voor*

➔ Pleit voor de **contacthypothese**:
intercultureel contact bevordert positieve interculturele attitude

H8 Enkele topics uit de cross-culturele psychologie:

1. Algemene psychologie in cross-cultureel perspectief

Algemene psychologie = functieleer

Zijn bepaalde psychologische (basis-)functies algemeen voor alle culturen (zelfde wetmatigheden), of bestaan er verschillen tussen mensen uit verschillende culturen?

visuele waarneming cognitie Emoties Taal

a) Waarnemen en betekenis geven

Gewaar-wordingen of sensaties iedereen gelijk

Bewustzijnsinhouden die het onmiddellijke resultaat zijn van een prikkeling van de zintuigen

licht en donker, kleuren, losse geluiden, druk op de huid...

-> geen cultuurverschillen verondersteld

Waarneming of percepten cultuur gebonden

Zijn het resultaat van meer diepgaande verwerkingsprocessen ('hogere-orde-processen') die leiden tot betekenisvolle gehelen, die zijn afhankelijk van kennis in je geheugen.

Hier komt ook cognitie bij kijken: de informatie uit je geheugen organiseert in input tot een betekenisvol geheel.

Mensen, een schilderij, liedje, streling...

Verschillen in waarneming (zie Functieleer-psychologisch onderzoek)

Het eerste cultuurgerelateerde functieleerpsychologische onderzoek zocht vooral naar verschillen in vroege informatieverwerking -> geen invloed van interpretatie

'module' = eerste vormen van waarneming. informationeel ingekapseld, in de zin van niet beïnvloed door cognitie *We weten lijnen even lang -> zien nogaltijd kort lang*

Müller-Leyer-illusie => Vaststelling: cultuur-gerelateerd. verklaring toch te vinden in ervaring en vertrouwdheid met hoeken en perspectief

Mensen niet bekend met perspectief zien ze als even lang

experiment: plaatsje met gazelle, speerwerper en olifant.

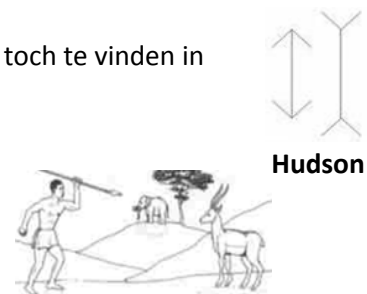
Westerlingen: speer gericht naar gazelle.

Bantustamleden: speer gericht naar olifant

=> structurele verschillen in waarnemingsmechanismen.

Diepterelaties in 2D,

terug te voeren op scholing en blootstelling aan Europese culturen.

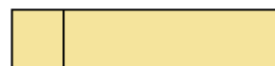

Tse& Cavanagh (00):

Deel 1: waarneming van beweging

1e tijd vierkantje, 2e tijd rechthoek springt tevoorschijn

-> beweging naar rechts? Komt uit het vierkant?

Deel 2:

Motion test: naar welke richting beweegt de rode streep?

Engelstaligen: links (groeirichting)

Chineestaligen: rechts (als ch. karakter)

DUS: **Culturele verschillen in waarneming, zijn vooral terug te voeren op verschillen in ervaring en omgeving**

-> Kan doorgetrokken worden naar andere psychologische functies:

cognitie/ logisch denken/categorisatie/ perceptie van emoties

High/low- context culturen:

dwz manier waarop een cultuur is georganiseerd, kan bepalen hoe de waarneming in het algemeen (mentale gewoontes) verloopt = **psychologische tendensen**

High-context: hebben grotere neiging om rekening te houden met context in waarneming

- Lange-termijn-relaties
- Kennis situationeel en relationeel gebonden
- Verbale communicatie is weinig expliciet

Oost-Azië, Mediterrane Zeegebied, Midden-Oosten

-> *Beschrijf wat je ziet: japanner: begint met water, vissen laatst*

Low-context-culturen:

- Vele connecties, uitgebreid netwerk
- Maar van kortere duur: voor specifieke redenen
- Kennis is gecodeerd, extern en toegankelijk
- Culturele opvattingen en verwachtingen zijn expliciet gemaakt

Europa, VS

-> *Amerikaan begint met vissen, denkt niet aan water*

b) Verschillen in cognitie

Cognitieve stijl:

exp Kitayama et al.

Japanner:
Beter op relatieve
Amerikaan:
beter op absolute

Gegeven

Gevraagd: teken de lijn na in absolute of relatieve zin

Juist bij

Absolute matching taak

Juist bij

Relatieve matching taak

Categorisatietaak:

exp Ji et al.

Welke horen bij elkaar? Aap/ Banaan/ Panda

High context: banaan+ aap -> thematische relatie

Low context: aap + banaan -> Gemeenschappelijke kenmerken

Logisch denken: exp Nisbett et al.

Formeel-operationeel stadium (Piaget): tussen 12 en 18 j

- Hypothetisch-deductief redeneren
- Gevolgtrekkingen maken, abstract redeneren...

Onderscheid tussen

- Uitspraken die valide zijn
- En uitspraken die inhoudelijk waar (kunnen) zijn

<u>Valide en inhoudelijk waar:</u> <i>A: Geen enkele politiehond is oud</i> <i>B: Sommige getrainde honden zijn oud</i> <i>C: Sommige getrainde honden zijn geen politiehond</i>	<u>Valide en inhoudelijk niet waar</u> <i>A: Alles wat van planten afkomstig is, is gezond</i> <i>B: Sigaretten zijn van planten afkomstig</i> <i>C: Sigaretten zijn gezond</i>
---	--

Low-context:

baseren zich op essentiële (abstracte) kenmerken en scoren dus hoger

High-context:

culturen baseren zich meer op inhoudelijke waarheid en scoren dus lager
Hebben andere kennis en kunde dan Westerlingen!
uitgebreid classificatiesysteem van fauna & flora...

DUS: logisch denken is bij alle culturen aanwezig, maar komt op andere manier tot uiting

d) verschillen in emotionele-perceptie

6 basisemoties: vreugde, angst, boosheid, verdriet, walging, verrassing

Darwin: universeel, dus genetisch vastgelegd

Onderzoek van Ekman et al.

toont aan dat de uitdrukking en interpretatie van emoties universeel zijn.

Maakten foto's van basisemoties geuit door Amerikaanse studenten en door leden van een geïsoleerde stam. Bleek dat beide groepen geen problemen hadden elkaars emoties te beoordelen. Dus het interpreteren van gezichtsuitdrukkingen lijkt vast te liggen.

Maar: bevinding verdwijnt als het gaat over natuurlijke emoties ipv geposeerde foto's

verschil high vs low context culturen

in de interpretatie van de intensiteit van emoties

onderzoek van Masuda et al.: japan vc VS

centrale figuur en achtergrond figuur verschillend emotie in verschillende condities

Vraag: Beoordeel de intensiteit van de emotie van de centrale figuur

vaststelling

Verandering in emotie van de achtergrondfiguren heeft grote impact op beoordeling van Japane (high-context) dan Amerikaanse (low-context)

Er zijn verschillen in sociale beleving

IK-cultuur = intensere en frequentere beleving van emoties die IK-gevoel benadrukken

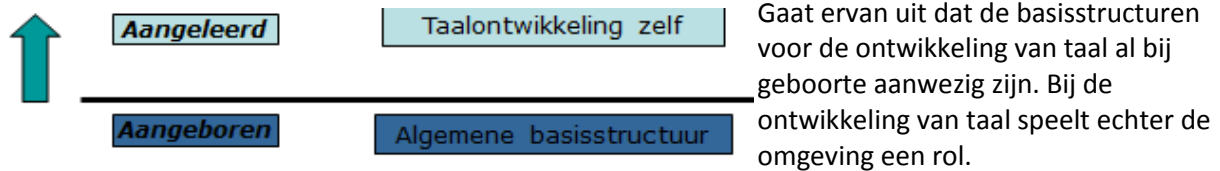
Kwaadheid/Trots/Irritatie

WIJ-cultuur = intensere en frequentere beleving van emoties die WIJ-gevoel benadrukken

schuld/Schaamte/Verbondenheid

e) Taal

Noam Chomsky: linguïst.

Linguïstische relativiteit: Taal bepaalt manier van denken en waarnemen

klopt niet: Door beperktere vocabulaire zie je niet minder, wel moeilijker om erover te communiceren. *Stam met 2 woorden vr kleurbenoeming -> zien wel alle kleuren*

Tot slot

Cultuurverschillen inzake psychologische functies situeren zich op niveau van cognities (hogere-orde-processen)

=> De manier waarop mensen een stimulus interpreteren, verschilt namelijk afhankelijk van hun, uit ervaringen opgebouwd, referentiekader.

Veel misverstanden komen voort uit het niet kennen of niet begrijpen van de referentiekaders van andere groepen

8.2. Sociale psychologie in cross-cultureel perspectief

1. Sociale categorisatie

= de neiging tot denken in termen van ingroup (wij) versus outgroup (zij) in plaats van "ik" "hij" of "zij" -> Is van alle tijden, en gebeurt in alle sociale contexten zowel voor- als nadelen

Tweevoudige bestaansreden:

- Cognitief: informatieverwerking
- Motivationeel: mensen streven positief zelfbeeld na

Sociale categorisatie ligt aan de basis van groepsdenken en groepsgedrag

a) Cognitief: informatieverwerking

Mens = informatieverwerkend systeem. Om die informatie op een adequate manier het hoofd te bieden:

-> reductie van complexiteit van de werkelijkheid door:

- categorisatie in groepen

Sociale categorisatie is vooral het gevolg van het feit dat mensen niet alle informatie over een persoon kunnen onthouden en verwerken. Het is voor een groot stuk automatisch en heeft als functie snellere informatieverwerking.

Denken in termen van sociale categorieën heeft als gevolg dat:

- Verschillen tussen (out)groupen worden overschat
- Verschillen binnen de ingroup worden overschat
- Verschillen binnen de outgroup worden onderschat

= **Outgroup-homogeniteitseffect**

= > Stereotypering en generalisaties!

b) Motivationeel:

Behoeft aan positief zelfbeeld

Ingroep favoritisme = Neiging om de ingroup meer positievere eigenschappen toe te schrijven dan outgroup

-> gebeurt al bij '**minimale groepen**'! = dwz van zodra je mensen – zelfs op basis van triviale kenmerken – in twee groepen verdeelt

zie bruine vs blauwe ogen exp/ groene Tshirt vs rode Tshirt

Verklaring ingroup favoritisme => **Streven naar positief zelfbeeld**

Sociale Identiteits-Theorie (SIT)

Elke persoon heeft een **zelfbeeld**.

Dit zelfbeeld wordt bepaald door:

Persoonlijke identiteit = individuele kenmerken: *uiterlijk, competenties, gewoontes, ...*

en sociale identiteit = afgeleid van lidmaatschap sociale groepen -> wanneer je je groep meer positieve kenmerken toeschrijft, komt dit zelfbeeld ten goede

⇒ Ieder mens wil een **positief** zelfbeeld.

Enkele noten bij ingroup favoritisme

1. **Hoe moet je streven naar positief zelfbeeld begrijpen?**
 - Streven naar positieve sociale identiteit vanuit soort 'doodsangst'; dwz: als geen positieve sociale identiteit, geen bestaansreden.
 - Deze 'doodsangst' is niet altijd even aanwezig, maar komt naar voren in conflictueuze situaties waarin legitimiteit ('verrechtvaardiging') van bestaan van groep in vraag wordt gesteld.
2. **Ingroup favoritisme is niet absoluut**
 - Gebeurt enkel mbt voor het zelfbeeld belangrijke sociale identiteiten
familiewaarden allochtonen vs individuele vrijheid
3. **Ingroup favoritisme impliceert groepsvergelijking**
 - Voorwaarde: relevante vergelijkingsgroepen
Limburgers vs Antwerpenaars (en niet vs Afrikanen)
4. **Ingroup favoritisme impliceert niet noodzakelijk outgroup derogation!**
 - ingroup belonen \neq outgroup straffen
 - **WEL** als het positieve zelfbeeld wordt bedreigd

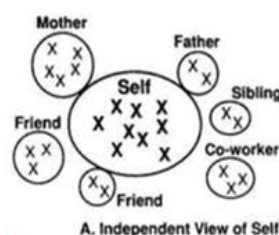
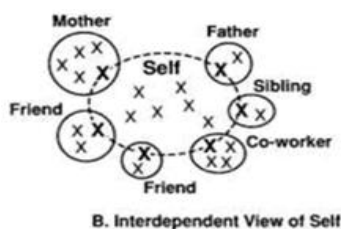
2. Sociale identiteit en cultuur

- Culturele identiteit als één vorm van de sociale identiteit:
- Culturele identiteit ontwikkelt zich + treedt meer op de voorgrond in confrontatie met andere culturen
ook allochtone Turken voelen zich meer 'Turks' dan autochtone Turken
Ook context afhankelijk: meer turks thuis dan op school
- Culturele identiteit wordt sterker naarmate we het gevoel hebben dat onze cultuur onder druk staat en bedreigd wordt

Terror-management theory: een van de consequenties van het feit dat mensen over zichzelf/ hun leven gaan nadenken is dat mensen zich realiseren dat het leven eindig is => doodsangst -> beschermen van bestaansreden

Culturele dimensies in het 'zelf' = zelfbeeld = persoonlijke identiteit + sociale identiteit

Collectivistische ~ <u>interafhankelijke zelf</u>	Individualistisch ~ <u>onafhankelijk zelf</u>
<ul style="list-style-type: none">• nadruk op afhankelijkheid van en gerichtheid op anderen• grenzen met anderen zijn minder scherp omlijnd	<ul style="list-style-type: none">• nadruk op onafhankelijkheid, karakter, persoonlijkheid• Belangrijk dat men niet opgaat in, maar zich onderscheidt van de groep (op positieve manier)

Verschillen in functionering van het 'zelf'

Hypothese 1

Sociale/relatieve aspecten van het 'zelf' (sociale identiteit) meer ontwikkeld in collectivistische culturen

Persoonlijke aspecten van het 'zelf' meer ontwikkeld in individualistische culturen

→ 'Wie ben ik test' = zelfbeschrijvingstest

- I: beschrijving is contextonafhankelijk *ik ben sportief, verlegen (low context)*
- C: beschrijving itv groepslidmaatschap *ik ben lid van een sportvereniging* en sociale relaties *ik ben de zoon van...* (high context)

Hypothese 2

Beide culturen streven naar een positief zelfbeeld, maar doen dat op andere manier

- I: concentreren zich op bereiken van positieve ideaal à niet zelf-kritisch, enkel positieve overbenadrukken
 - C: concentreren zich vooral op vermijden van zwakheden en valkuilen à meer zelf-kritisch want meer sociaal sensitief
- #### → Empirisch onderzoek ivm streven naar positief zelfbeeld
- Individualistische culturen: Benadrukken van positieve kanten, onrealistisch optimisme
= door nadruk op uniciteit van het onafhankelijk zelf
= **self-serving bias** = zelf-dienende vertekening
 - Collectivistische culturen: meer aandacht voor zwakheden en valkuilen
= door nadruk op eer en schaamte

Andere invulling van het zelf + Andere manier van positief zelfbeeld nastreven

-> **VRAAG:**

Verklaren mensen met verschillende zelden ook het gedrag van ingroup- en outgroup leden op een andere manier? ingroup favoritisme & outgroup derogation?

Volgens sommigen: sociale categorisatie en ingroup favoritisme meer typisch voor collectivistische culturen

- Omwille van hechter ingroup-gevoel
 - I = beoordelen anderen eerder obv stabiele PH-disposities
- #### → Maar ook zichzelf (voor positieve!): **self-serving bias**

Volgens anderen: ingroup favoritisme net minder sterk in collectivistische culturen

- Reden: minder nood aan positief zelf-beeld?

Belang van persoonlijkheid binnen een cultuur (interdependent > independent zelf) + sociale context (anominiteit of niet)

8.2b Sociale psychologie in cross-cultureel perspectief (tekst Vanbeselaere)

Inleiding: paradox?

Belgen boeken nu al massaal wintervakantie

- “Zonnige bestemmingen als Spanje, Turkije en Egypte zijn het populairst”
- “Spanje werd vorig jaar zelfs voorbijgestoken door Turkije”

Touroperator: “Belg niet meer geïnteresseerd in reizen naar Marokko, want te Westers”

VS

Pers: “Het drama van de multiculturele samenleving”

Vlaams Belang: “Aanpassen of oprasssen”

Vlaamse jeugd intoleranter dan Waalse (DM, 02/10/2006)

- “60% van de Vlaamse jongeren zien de aanwezigheid van te veel migranten als een bedreiging voor de eigen levenswijze”
- “40% van de Vlaamse jongeren hebben helemaal geen vertrouwen in allochtonen”

Mogelijke verklaring:

- Geografische afstand?
- Tijdelijkheid van contact?
- Eigen keuze tot contact?

Herhaling SIT

Onze sociale identiteit = groepen waartoe we behoren

-> Groepsprototype is

- Descriptief = kenmerken
- Prescriptief = gedragsregels en normen -> stralen af op de leden van de groep
- Evaluatief = positief of negatief

Motivatie dat eigen groep meest positieve is

a. **Begunstigen ingroup = ingroup favoritisme = positief vooroordeel**

b. **Benadelen van de outgroup = outgroup derogation = negatief vooroordeel**

Altijd a/Wanneer ook b?

Vooroordelen

3 componenten -> correleren met elkaar

- **COGNITIEF:** beschrijvend **stereotype**
Positief: *Vlamingen zijn harde werkers*
Negatief: *Chinezen kunnen geen Engels*
- **AFFECTIEF/EMOTIONEEL:** attitude **(in)tolerantie = (on)verdraagzaamheid**
Positief: *Het Engels van Chinezen is grappig*
Negatief: *Ik heb iets tegen Marokkanen*
- **GEDRAG:** **discriminatie**
Positief: *De Lijn werft vooral vrouwen en allochtonen aan*
Negatief: *Turken mogen de discotheek niet binnen*

Begunstigen van ingroup vs discrimineren van outgroup

Definitie sociale discriminatie:

- Ongelijke behandeling van de leden van een andere groep
 - Tegengestelde interpretatie:
 - Daders vinden zo'n behandeling gerechtvaardigd
 - Slachtoffers of buitenstaanders vinden zo'n behandeling onrechtvaardig
- > *Kasten in India*

Wanneer sociale discriminatie? = 2 voorwaarden (Mummendey & Wenzel, 1999)

1. Als groepsleden voldoende gemotiveerd zijn om de ingroup op een gunstige manier van de outgroup te onderscheiden
2. Als ze het voor zichzelf voldoende kunnen verantwoorden dat ze de outgroup op een negatieve manier behandelen

Voorwaarde 1 (ingroup favoritisme):

Gebeurt vrij spontaan *Zie SIT* Wordt versterkt...

- naarmate mensen zich meer met hun sociale groep identificeren
'Ik ben een Vlaming en daar ben ik fier op'
- wanneer de eigen groep een relatief lage positie inneemt
Black Power-beweging in de USA
- wanneer de eigen groep een minderheidsgroep is
aantal West-Vlaamse studenten aan KULeuven
- wanneer we het gevoel hebben dat onze cultuur onder druk staat of bedreigd wordt
moslim zijn in België versus in Turkije

Wanneer voorwaarde 2?

= Mensen moeten het voor zichzelf voldoende kunnen verantwoorden dat ze de outgroup op een negatieve manier behandelen = Verdere uitbreiding van SIT door Mummendey & Wenzel ('99)

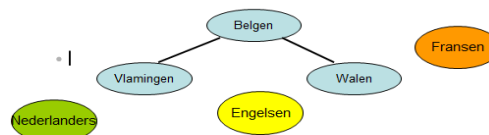
Uitgangspunt: sociale vergelijking tussen groepen (zie SIT)

- **Voorwaarde:** vergelijkingsgroep moet kenmerken bevatten die **relevant** zijn
- = moet kenmerken bevatten die **op beide groepen van toepassing** zijn + die **voor beide groepen belangrijk** zijn
 - *Antwerpenaren zijn sympathieker dan Fransen NIET*
 - *Antwerpenaren zijn sympathieker dan Limburgers WEL*

Nieuw in SIT = '**Relevant**'

- Ingroup en relevante vergelijkingsgroep zijn subcategoriën van eenzelfde **hogere-orde-categorie**
- Dus ingroup en vergelijkingsgroep zijn verschillende groepen, maar op een hoger niveau maken ze deel uit van dezelfde groep

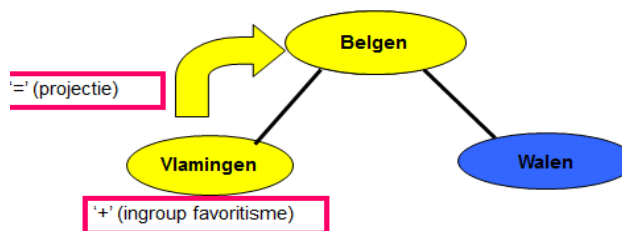
Vlamingen en Walen willen allebei 'beste Belg' zijn = beste subgroep van de overkoepelende categorie

- Elke sociale groep heeft een **prototype** = kan gedefinieerd worden obv bepaalde karakteristieken
! Deze karakteristieken zijn niet objectief maar **subjectief**
- Elke subcategorie **Vlamingen en Walen** **projecteert eigen kenmerken** op het prototype van de overkoepelende categorie (Belg)
= Beste garantie op positief zelfbeeld!
= Eigen groep voldoet (zagezgd) meer aan het prototype van de overkoepelende categorie -> **Beter!**

MAAR:

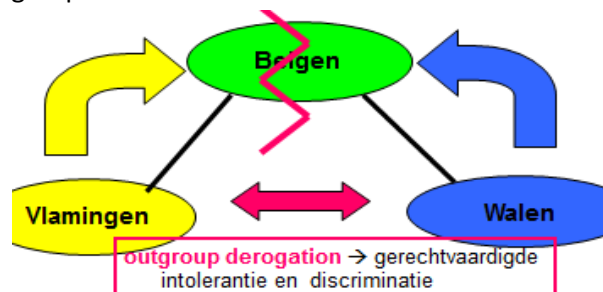
- Hoe moet overkoepelende categorie dan gedefinieerd worden? -> **CONFLICT!**
- Verwachting dat er **geen** = zijn. Als ze er dan wel zijn à bedreiging van identiteit -> **CONFLICT**

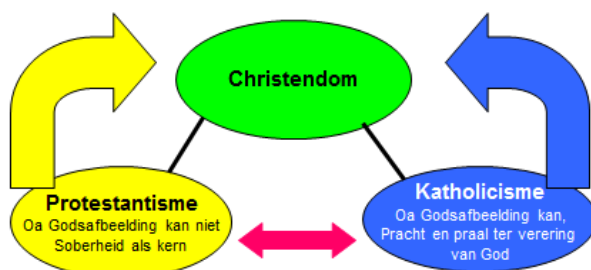
Dit projectie proces is de **kern van intergroepsconflicten, intolerantie en discriminatie**

Immers, een verschillende inhoud van het overkoepelende groepsprototype bedreigt de superioriteit en de legitimiteit (bestaansrecht) van de eigen groep

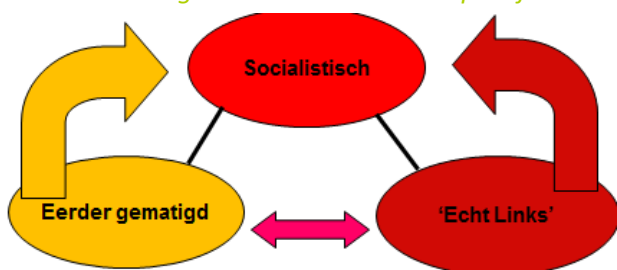
Deze ('doods'-)angst verrechtvaardigt intolerantie en discriminatie tov de andere (sub-)groepen

Katholieken vs Protestanten

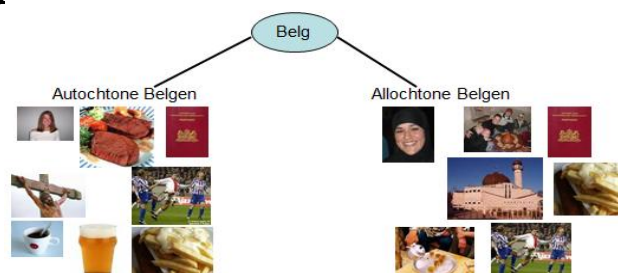

Strubbelingen SPA en nieuwe soc. partij

4. Toegepast op multiculturele samenleving

autochtone versus allochtone Belgen

5. Mogelijke oplossingen

Mogelijkheid 1: Prototype van hogere-orde-categorie definiëren in termen van de gelijkenissen

Mogelijkheid 2: prototype van hogere-orde-categorie zo breed mogelijk definiëren

8.3 Ontwikkelingspsychologie in intercultureel perspectief

vragen:

- **Verschillen in schoolse prestaties** verklaard door culturele achtergrond In? **SOMS**
 - ➔ Slechte schoolprestatie -> verschil in intelligentie?
 - ➔ intelligentie: nature/nurture?
- Is culturele achtergrond relevant voor de **ontwikkeling van het zelfbeeld/identiteitsontwikkeling**? **JA**

Piaget <-> Vygotsky:

Verschillende nadruk op de impact van de (culturele) omgeving

- **Relatie tussen problematische ontwikkeling en culturele achtergrond?**
 - ➔ culturele verschillen in opvoeding/ontwikkeling te begrijpen:

Ecologisch model van Bronfenbrenner-> samenhang van socio-culturele context met ontwikkeling op verschillende niveaus

1. Sociaal-constructivisme

>> **Constructivistische onderwijsopvatting**

PIAGET

Cognitieve ontwikkeling volgens kwalitatieve veranderingen in de denkstructuur van het kind =

verschillende opeenvolgende stadia:

- Sensomotorische fase: 0-2j (geen object permanentie)
- Pre-operationeel stadium: 2-6j (egocentrisme + animisme)
- Concreet-operationeel stadium: 6-11j (tellen, ordenen, vergelijken)
- Formeel-operationeel stadium: +12j (abstract, logisch, hypotetisch)

Ontwikkeling is een zelfregulerend systeem, kind doet zélf ontdekkingen

- **Biologische** drijfveer, ontwikkeling van de hersenen (hersenen maken aanpassingen aan de omgeving mogelijk. structurele verandering)
- **(Sociale) omgeving slechts secundair:**

- School en ouders reiken stimuli aan voor de invulling, maar op zich geen impact op doorgroei naar volgende fase
 - Wordt niet verder uitgewerkt in theorie

>> Sociaal-constructivistische onderwijsopvatting

VYGOTSKY = Cruciale rol van sociale omgeving:
 inter-persoonlijk -> intra-persoonlijk (internalisatie)
 -> zie ook [zone van naaste ontwikkeling](#)

→ essentiële impact van **TAAL**

onderzoek Leseman & Van Tuijl '04 naar taal

	AUTOCHTOON	ALLOCHTOON	
SES	Nederlands	Turks	Surinaams
Midden	X		
Laag	X	X	X

Resultaten:

- NL meest gesproken in algemeen (Praten+uitleg)
- NL meest gesproken 'gedecontextualiseerd' taalgebruik (-> school)

>> Low-context culture !!

- **Motor van de ontwikkeling is sociaal van aard:** Leren en ontwikkeling zijn nauw verwante processen, leren zet aan tot ontwikkeling en resulteert in ontwikkeling. Leren (cognitieve vaardigheden verwerven) door interactie → internalisatie of verinnerlijking van de activiteiten.

DUS Activiteiten worden eerst als sociaal en waarneembaar proces uitgevoerd en worden vervolgens verinnerlijkt. Bij sociale interactie en bij het internalisatieproces spelen hulpmiddelen een belangrijke rol. Een daarvan is taal.

- **Stagnatie in de ontwikkeling** is niet door lichamelijke beperkingen, maar **door beperkte sociale mogelijkheden**: om sociale interacties met kinderen dusdanig in te richten dat ontwikkeling tot stand komt.

DUS Ontwikkelingsproblemen door een niet optimaal gebruik van middelen in interactie met opvoeders en anderen

PIAGET EN VYGOTSKY VERGELEKEN

PIAGET: klemtoon op biologische basis.

- **De ontwikkeling van logisch denken staat bij hem centraal:** ontwikkeling van deze vaardigheden is erg belangrijk om veel van de problemen waarmee ze in aanraking komen goed te kunnen oplossen, maar veel andere problemen vragen ook andere vaardigheden: leesontwikkeling, ontwikkeling van sociale competenties,....
- **Er is bij hem weinig aandacht voor cultuur:** in andere culturen spelen kinderen bijvoorbeeld niet met dezelfde voorwerpen die wij hier hebben die volgens Piaget nodig waren voor ontwikkeling.
- **Volgens Piaget is ontwikkeling is universeel**, stadia in dezelfde volgorde, MAAR later bekritiseerd: onderzoek bij aboriginal-kinderen naar conservatie; leeftijd waarop kinderen 3e en 4e stadium bereiken varieert per cultuur => rekening houden met begrip, relevantie en vertrouwdheid met taak

VYGOTSKY:

- Klemtoon op sociale interactie
- Grote variatie aan vaardigheden (naast rekenen, vooral ook taalgerelateerde zaken als schrijven en lezen)
- Culturele afhankelijkheid centraal

optimaliseren van ontwikkelingsomstandigheden!

Ecologisch model van Bronfenbrenner

Uitgangspunt:

- De culturele context beïnvloedt de ontwikkeling van kinderen (in)direct op verschillende niveaus
- omgeving waarin kind opgroeit heeft grote invloed op zijn ontwikkeling en gedrag
- Complexiteit, gelaagdheid en organisatie van de leefomgeving als voornaamste determinant van ontwikkeling.
- Hiërarchie van 4 elkaar opvolgende omgevingssystemen:

MICROSYSTEEM:

Het geheel van relaties tussen het kind en zijn omgeving in een bepaalde setting
thuis, school, creche...

-> deze niche (nest) is samenhangende structuur van:

- leefomgevingen
- opvoedingopvattingen
- opvoedingsdoelen
- opvoedingspraktijken

MESOSYSTEEM:

Het totaal van microsystemen waarin kinderen en jongeren leven

Vooraf: hoe verloopt overgang van het ene naar het andere systeem?

thuis → school → thuis

Turkse en Marokkaanse kinderen ervaren thuis soms weinig steun op gebied van school: Taal is te gebrekkig, Ouders zelf hebben geen ervaring met Nederlands onderwijssysteem & hebben onvoldoende kennis van wat er op school gebeurt.

EXOSYSTEEM:

De sociale netwerken van de spelers in het mesosysteem

- De buurt waarin kinderen en hun opvoeders leven
- Werk en opleiding van de ouders
- Religieuze achterban van de ouders
- Banden met etnische en/of meerderheidsgroep
- Sociale netwerken van de ouders

Zie ook studie in België:

Lage SES belangrijker dan etnische achtergrond in verklaren van zwakke schoolresultaten

Anderzijds: ook groepsspecifieke motivatie en -acculturatiestrategieën spelen een rol:

jongeren met Aziatische achtergrond hebben sterke druk van familie om goed te presteren in combinatie met het belang v.h. handhaven van traditionele familiewaarden & gehoorzaamheid aan ouders en ouderen. Niet voldoen aan prestatiedruk wordt gezien als het beschamen van die traditie en kan zorgen voor conflicten tussen kind en ouders en andere leden vd. culturele groep.

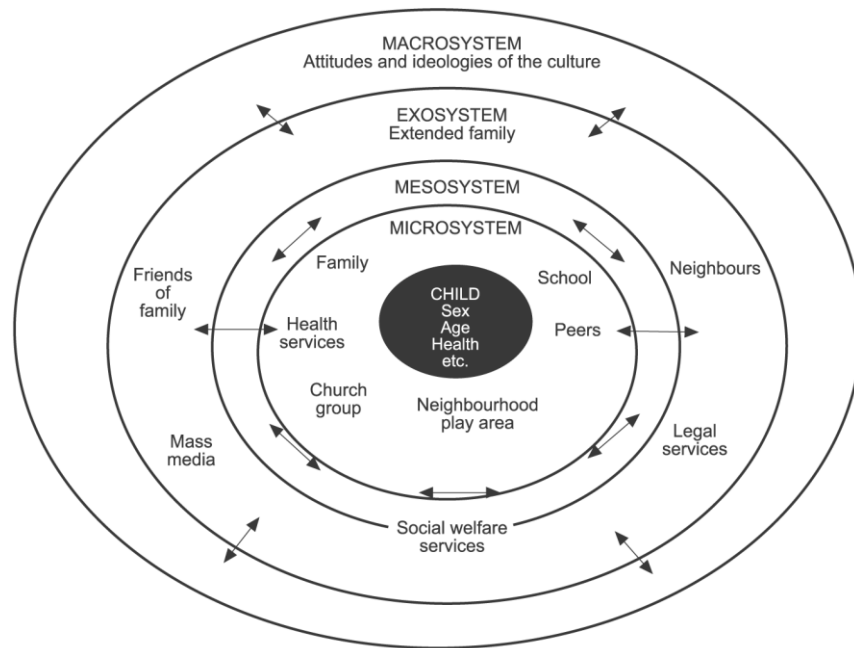
MACROSYSTEEM:

De grote principes voor de inrichting van een samenleving

Kapitalisme, kennismaatschappij, agrarische plattelandscultuur...

- **Religieuze ordening van de samenleving**
Cf wat we eerder zagen over protestantisme, confucianisme...
- **Algemene waardenoriëntaties**
 - *collectivisme/individualisme:*
 - Acculturatiehouding van de meerderheidsgroep (zie Van Oudenhoven)

Impact in het ene systeem heeft impact op het andere 9/11

Via ecologische modellen begrijpen dat interactiegedrag functioneel is in context van de cultuur.

- **Traditionele Afrikaanse egrarische samenleving** (en andere collectivistische culturen, ook turkse plattelandscultuur)
 - **opvoeding**: autoritair, nelang van gehoorzaamheid en respect
 - **Waarden & normen**:
 - Overleven: nadruk op voeden/ verzorgen
 - Sociale afhankelijkheid en verantwoordelijkheid
 - onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid
- **Middenklassen VS** (en andere individualistische culturen ook Belgisch middenklassen)
 - **opvoeding**: affectief, democratisch
 - **Waarden & normen**: onafhankelijkheid, persoonlijke talenten ontwikkeling
- **Allochtone gezinnen**: vaak dissonantie tussen ideaal en praktijk owv verschillende referentiekaders

DUS: mbt VRAAG 1. Kunnen verschillen in schoolprestaties verklaard worden door culturele achtergrond van de lln?

Soms soort van 'mismatch' tussen opvoedingsvereisten in school en familiale context ?

➔ autoritaire (traditionele) opvoedingstechnieken minder functioneel voor eisen Westerse schoolsysteem (zelf ontdekken, autonomie)?

- Niet altijd zo! *Chinese jongeren halen makkelijker een hoger diploma in VS, dan Amerikaanse jongeren*
- OOK: andere invulling van autonomie door Marokkaanse en Nederlandse moeders
 - Vooral belang van SES en taal -> zone van naaste ontwikkeling door de ouders

Ecologische diagnostiek = het in kaart brengen van de systemen en hun inwerking op elkaar

2. Cultuur en ontwikkeling van zelfbeeld

Identiteitsvorming wordt in onze maatschappij als belangrijk onderdeel in de ontwikkeling van kinderen en jongeren gezien (zie Erikson)

- Het ontwikkelen van een persoonlijke identiteit is een Westerse individualistische oplossing ... om met de veelheid aan prikkels, verleidingen en verwachtingen in die Westerse maatschappij om te gaan

Zelfbeeld

In lijn met Piaget: ontwikkeling zelfbeeld van concreet en zichtbaar naar abstract en onzichtbaar

- Uiterlijke kenmerken, fysiek en materialistisch *haarkleur*
- Activiteiten en vaardigheden *hard lopen*
- Psychologische eigenschappen *coping*
- Sociaal-georiënteerde eigenschappen *hulpvaardigheid, verlegenheid* en zelfreflectie

! Ontwikkeling niet universeel

- Kinderen uit meer collectivistische culturen meer sociaal-georiënteerd dan zelfreflectie en psychologische eigenschappen
- Cf ook high-context-culturen!

3. Cultuur en problematische ontwikkeling

- is er bij allochtone jongeren vaker spraken van problematische ontwikkeling? =PREVENTIEF
- Speelt een niet-autochtone achtergrond een oorzakelijke rol? = CAUSALITEIT

Preventie:

Bepaalde vormen van problematische ontwikkeling komen **gemiddeld vaker voor** bij jongeren met een bepaalde allochtone afkomst

- Zie bvb rapport Van San & Leerkes (2001): onderzoek naar verband tussen etniciteit & delinquentie: Jongeren van Turkse en Marokkaanse origine, 14-24j.
 - ➔ Allochtone jongeren 4x meer in geregistreerde misdrijven.
- Stijgende prevalentie (voorkomen)

Veel kritiek & commotie

- Bieden geen echte verklaring.
- Uit onderzoek blijkt nochtans geen evidentie voor culturele verklaring, want duidelijke verschillen tss én binnen culturen

MAAR:

- Uitzonderingen binnen de groepen zelf naar gedrag, problematiek en achtergrond
- Meerderheid van elk van die groepen niet problematisch!
- Verschil in perceptie:
 - *Verveeld en vervelend samentroepen van allochtone hangjongeren ≠ criminaliteit*
 - *Zie onderzoek van Walgrave & Kesteloot tss 1996-1999: "allochtone jongeren plegen niet zozeer meer criminele feiten dan autochtonen, maar worden hiervoor wel vaker in de gaten gehouden, en bijgevolg ook meer aangehouden".*

DUS: geen eenduidige uitspraken over causaliteit mogelijk

Mogelijke verklaringsmodellen 3

Universele benaderingen

- Veel onderzoek
- Universele oorzaken, los van specifieke cultuur: lage SES en kansarmoede, weinig ouderlijk zicht op vrijetijdsbesteding (eerste bekommernis = voeden en verzorgen)

Cultuurspecifieke benaderingen

- Weinig betrouwbaar onderzoek!
- Cf onderzoek Van San (NL; 1998):
 - Representativiteit steekproef
 - Beperkte vergelijking met
 - >> Allochtonen zonder gedragsproblemen (= meerderheid)
 - >> Autochtonen met gedragsproblemen

Migratiestressbenaderingen

- Weinig onderzoek
- Rol van lage SES, gepercipieerde en/of feitelijke discriminatie

DUS: vraag 3: Wat is de relatie tussen een problematische ontwikkeling en culturele achtergrond?

- **Prevalentie** (frequentie binnen populatie) en causaliteit van elkaar onderscheiden
- **Prevalentie problematisch voor ontwikkeling?**

- (Deels) JA

- **Causaliteit etniciteit voor problematische ontwikkeling onderzoek**
 - Te weinig betrouwbaar
 - Vooral verklaren universele en migratiegerelateerde factoren in algemeen